

TADEUSZ BODIO

Uniwersytet Warszawski

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8873-7434>

Uzbekistan – państwo w totalnej przebudowie*

Uzbekistan: A State Undergoing Total Reconstruction

Abstract

This study attempts to demonstrate the reform strategies implemented in the last three years in Uzbekistan. The author focuses on analyzing the implementation of five priorities of this strategy – the dialogue between the authorities and society, human resources and management system, economy and social sphere, and security and foreign policy. He devotes a great deal of attention to present the image of the architect of these reforms – the president of the state. He emphasizes that the style of exercising power, including the implementation of reforms by Shavkat Mirziyoyev, fits into the model of transformational leadership. It is a reforming, missionary, and servant (national) leadership tailored to the expectations and aspirations of the society, but also burdened with high risk, regardless of the starting conditions for the reconstruction of the state.

Keywords: Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev, leadership style, state reconstruction strategy, political dialogue, human resources and management system, economy and social sphere, security and foreign policy

---

* Niniejsze opracowanie w pierwotnej wersji pt. Uzbekistan: A State Undergoing Total Reconstruction zostało opublikowane w „Polish Political Science Yearbook” 2020, nr 2.

Узбекистан – государство в процессе полной реконструкции

Аннотация

В данном исследовании предпринята попытка представить стратегии реформ, реализованные в Узбекистане за последние три года. Автор сосредотачивает внимание на анализе пяти приоритетов этой стратегии: диалога власти с обществом, человеческих ресурсов и системы управления, экономики и социальной сферы, безопасности и внешней политики. Большое внимание уделяет архитектуре этих реформ, которым является президент государства. Подчеркивает, что стиль осуществления власти, включая реализацию реформ Шавката Мирзиёева, вписывается в модель трансформационного лидерства. Это реформаторское и миссионерское руководство, а также национально-государственная служба в соответствии с ожиданиями и стремлениями большинства общества, но также связанные с высоким риском, ввиду изначальных условий восстановления государства.

Ключевые слова: Узбекистан, Шавкат Мирзиёев, формат и стиль лидерства, стратегия государственного переустройства, политический диалог, система управления персоналом, экономика и социальная сфера, безопасность и внешняя политика

Wstęp

W ostatnich latach zaskakuje dynamika przemian społeczno-politycznych i gospodarczych w Uzbekistanie. Ich geneza sięga 2016 roku, końca „epoki I. Karimowa”, kiedy to państwo było zaliczane do najbardziej autorytarnych w regionie. Zmiany obejmują wszystkie kluczowe sfery życia społecznego. Można nawet zaryzykować tezę, że obecny Uzbekistan to „państwo w totalnej przebudowie”. Celem tej przebudowy jest demontaż do niedawna preferowanego „narodowego modelu państwowości uzbeckiej” na rzecz modelu odpowiadającego standardom nowoczesnego państwa oraz aspiracjom i oczekiwaniom obywateli wielonarodowościowego Uzbekistanu. W ocenie Parlamentu Europejskiego reformy te wpisują się również w strategię unijną wobec państw Azji Centralnej¹. Ich zauważalne efekty były

---

¹ Publikacja przygotowana w ramach projektu pt. „Unia Europejska wobec Azji Środkowej – uwarunkowania regionalne i międzynarodowe”, realizowanego na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu (Narodowe Centrum Nauki, UMO-2014/15/B/

impulsem dla podjęcia negocjacji między Unią Europejską i Uzbekistanem w sprawie zawarcia kompleksowej umowy o partnerstwie i współpracy, która ma zastąpić obowiązującą umowę z 1999 roku².

Zmiana modelu państwowości uzbeckiej jest inicjowana z „góry” – przez elity władzy. Ich głównym architektem jest prezydent Szawkat Mirzizojew. Efekty jego trzyletniej działalności reformatorskiej zyskują znaczące uznanie w społeczeństwie uzbeckim. Z badań opinii społecznej przeprowadzonych w drugiej połowie grudnia 2019 roku wynika m.in., że 96,3% respondentów popiera strategię reform zaproponowaną i realizowaną przez prezydenta i jego otoczenie (Сарымсакова 2019, 20 grudnia). Poparcie to wydaje się wręcz nieprawdopodobne, bacząc na rankingi przywódców z perspektywy europejskiej.

Strategia prezydenta oraz jej dotychczasowe efekty znajdują także uznanie w środowisku międzynarodowym. W 2018 roku Centrum „StrategEast” (Waszyngton) promujące praworządność i transformację gospodarczą państw powstałych po rozpadzie ZSRR, wyróżniło prezydenta Uzbekistanu nagrodą za realizowany program reform („Народное слово”, 2019, 14 marca). W 2018 roku Szawkat Mirzizojew uplasował się na drugim miejscu spośród najaktywniejszych przywódców państw WNP. Natomiast w grudniu 2019 roku tygodnik „The Economist” nazwał Uzbekistan „krajem roku”, doceniając dynamikę i pierwsze efekty działalności nowych władz państwa (Новости Узбекистана, 2019, 19 grudnia). Doceniona została także zmiana polityki informacyjnej. Stowarzyszenie Dziennikarzy Azji (skupiające dziennikarzy z ponad 20 państw z siedzibą w Seulu) uznało Szawkata Mirzizojewa za „człowieka roku” na kontynencie w kategorii „polityka” (Новости Узбекистана 2019, 10 kwietnia), a wiodące tureckie wydawnictwo „Derin Ekonomi” zaliczyło

---

HS5/01591). Szczegółowo na temat strategii Unii Europejskiej wobec państw Azji Centralnej: Bodio, T. (2018). *The origin and main trends of the evolution of the European Union's Policy in Central Asia*. W: T. Wallas, R. Fiedler, B. Przybylska-Maszner (red.). *European Union and Central Asia. Cooperation in Transition*. Berlin: Logos Verlag.

² Na temat oceny strategii reform realizowanych w Uzbekistanie, zaleceniach w tym względzie oraz nowej umowy o pogłębionym partnerstwie i współpracy zob. *Sprawozdanie w sprawie zalecenia Parlamentu Europejskiego dla Rady, Komisji i wiceprzewodniczącej Komisji/wysokiej przedstawiciel Unii ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa w sprawie nowej kompleksowej umowy między UE a Uzbekistanem* (1.03.2019). Pobrane z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0149_PL.html.

Szawkata Mirzijojeva do „pierwszej dziesiątki” światowych liderów mających największy wpływ na zmiany zachodzące w ich regionach (Корнилова, 2018, 5 stycznia). Prezydent został także na początku 2020 roku wyróżniony nagrodą przez wpływową w Azji Centralnej Radę Współpracy Państw Języków Tureckich za wybitny wkład w odrodzenie „Świata Tureckiego” (Interkomitet.uz, 2020, 6 stycznia). Przyznanie nagrody wiązało się m.in. z uznaniem Chiwy za kulturalną stolicę „Świata Tureckiego”. Wyróżnień tych jest znacznie więcej.

Ostatnie lata rzeczywiście ujawniają postęp w realizacji reform zainicjowanych przez Szawkata Mirzijojeva. Nade wszystko w sferze doskonalenia trójpodziału władzy i ograniczenia biurokracji, liberalizacji życia społeczno-gospodarczego, przestrzegania praw i wolności obywatelskich, działalności środków masowego przekazu, praworządności i funkcjonowania służb ochrony porządku publicznego, polityki finansowej, wolności ekonomicznej i ochrony własności prywatnej.

Nowe władze czynią wysiłki na rzecz nawiązania dialogu ze społeczeństwem, ograniczyły cenzurę, walczą z przejawami korupcji, wprowadziły reżim bezdewizowy, reformują system bankowy i podatkowy, polepszają warunki dla inwestycji, dużą uwagę przywiązują do reformy edukacji i ochrony socjalnej ludności, prowadzą aktywną politykę zagraniczną. Warto odnotować, iż działania te przekładają się na nieznaczny wzrost wskaźnika demokratyzacji państwa (*Democracy Index*). Uzbekistan klasyfikowany w 2016 roku na 158 miejscu w ciągu dwóch lat sprawowania władzy przez Szawkata Mirzijojeva awansował na 156 pozycję wśród 167 państw świata (Гуманитарный Портал, 2019). Było to zauważalne osiągnięcie dla państwa przez dziesięciolecia klasyfikowanego na końcu międzynarodowych list rankingowych. Warto także zważyć, że wzrost wskaźnika demokracji w Uzbekistanie nastąpił w okresie wyraźnego zahamowania procesów liberalizacji życia społeczno-politycznego w innych państwach regionu. Niestety, z danych ze stycznia 2020 roku wynika, że Uzbekistan spadł o jedno miejsce w rankingu (Газета.uz 2020, 23 stycznia).

Celem niniejszego opracowania jest rekonstrukcja i analiza wybranych aspektów strategii reform realizowanych w Uzbekistanie w sferze społeczno-gospodarczej³. Przybliżamy także format przywództwa i styl realizacji

---

³ Poważnym problemem w pracy nad artykułem okazał się dostęp do oryginalnych opracowań, raportów i in. poświęconych analizie przemian politycznych zachodzących

reform przez Szawkata Mirzijojeva – drugiego prezydenta w historii niepodległego Uzbekistanu. Problematyka zmian w systemie politycznym jest potraktowana marginalnie, gdyż zostanie szczegółowo przedstawiona w odrębnym artykule, który ukaże się w najbliższym czasie.

Droga do prezydentury i pierwsze decyzje

Z dostępnych, a zarazem bardzo skąpych danych biograficznych wynika, że Shavkat Mirzijojev urodził się 24 lipca 1957 roku. Studiował w prestiżowym Instytucie Irygacji i Mechanizacji Rolnictwa (Taszkent). W latach 1981–1992 pracował w tymże Instytucie m.in. broniąc rozprawę doktorską z nauk technicznych. Był prorektorem Instytutu.

Karierę polityczną rozpoczął jeszcze na uczelni, zdobywając w 1990 roku mandat do Rady Najwyższej Uzbekistanu. Pracę parlamentarną kontynuował w kolejnych trzech kadencjach, zachowując mandat deputowanego do 2004 roku. Pełnił także szereg funkcji w administracji państwowej. W 1992 roku został hokimem rejonu Mirzo-Uługbeckiego w Taszkencie, dwa lata później był mianowany przez prezydenta I. Karimowa na hokima Obwodu Dżizakskiego, a w 2001 roku Samarkandzkiego. 12 grudnia 2003 roku został powołany na premiera-ministra w Gabinetie Ministrów Uzbekistanu (Sputnik news.ru/Word 2020, 13 lutego). W dniu 8 września 2016 roku, a więc kilka dni po śmierci I. Karimowa, został powołany na pełniącego obowiązki prezydenta (Sputnik news.ru/asia 2016, 8 września).

Powołanie Szawkata Mirzijojeva na pełniącego obowiązki prezydenta było dość problematyczne. Art. 96 konstytucji stanowi, że w przypadku

---

w Uzbekistanie. Wartościowe publikacje o walorach analitycznych należą do wyjątków, zwłaszcza podejmujące zagadnienia władzy, przywództwa i elit politycznych. Odczuwalny jest m.in. brak opracowań prezentujących odmienne poglądy od oficjalnych władz, dotyczące oceny realizowanej strategii reform. Dominują publikacje powierzchowne o walorach marketingowych (opatrzone bogatą dokumentacją zdjęciową), promujące reformy i narzucające jednostronną narrację. Są one promowane m.in. przez poważne instytucje i ośrodki dysponujące znaczącym potencjałem naukowo-badawczym. Natomiast słabo rozwijana jest profesjonalna analityka polityczna sprzyjająca otwartej debacie publicznej. Zrozumiałe są przyczyny danego stanu rzeczy. Ale też deficyt tej analityki (nawet na tle opracowań ekonomicznych), trudności w dostępie do wartościowych opracowań politologicznych i badań empirycznych, w dłuższej perspektywie nie służy reformom, dialogowi, otwarciu na świat i budowie wizerunku państwa. A szkoda, bowiem Uzbekistan ma się czym pochwalić.

niemożności pełnienia obowiązków przez urzędującego prezydenta jego pełnomocnictwa przechodzą na przewodniczącego Senatu wraz z obowiązkiem przeprowadzenia w terminie trzech miesięcy wyborów (Муминов, 2016, 10 września; Constitution.uz).

Na wspólnym posiedzeniu izb parlamentu przewodniczący Senatu zrezygnował z funkcji po. prezydenta, argumentując swoją decyzję brakiem stosownego doświadczenia i zaproponował na to miejsce ówczesnego premiera Szawkata Mirzijojeva. Członkowie obu izb parlamentu jednogłośnie głosowali za przyjęciem tej kandydatury, argumentując decyzję potrzebą zachowania stabilności, bezpieczeństwa i porządku społecznego w państwie. W środkach masowego przekazu sytuację tę wyjaśniano na wiele sposobów. Media bliskie oficjalnej władzy wskazywały na pragmatyzm i zdrowy rozsądek w rozwiązaniu problemów proceduralnych. Z kolei niezależni eksperci zwracali m.in. uwagę, że walka o sukcesję władzy w skrytej formie trwała od dłuższego czasu oraz że kandydatura Szawkata Mirzijojeva była wynikiem kompromisu między najbardziej wpływowymi ugrupowaniami politycznymi (Gazeta.ru, 2016, 8 września; Сейидов, 2016, 12 września). Można spotkać opinie, że w walce o władzę z Rustamem Azimowem – wicepremierem i prezydentem na fotel prezydenta, decydujące dla Szawkata Mirzijojeva okazało się wsparcie Rustama Inojatowa – szefa służb bezpieczeństwa, w zamian za pozostawienie go na tej funkcji (Саммаров 2016, 7 września; Семенов 2018, 2 marca; CentralAsia 2018, 3 lutego; Nation News 2016, 8 września; TACC 2016, 2 września).

Można hipotetycznie przyjąć, że szybkie i bez poważnych wstrząsów społecznych przejście władzy przez doświadczonego polityka wydawało się dla wielu gwarancją przeprowadzenia niezbędnych reform przy zachowaniu stabilności i przywilejów istniejącego układu w elitach władzy. Tym bardziej, iż Szawkat Mirzijojev należał do najbliższego kręgu ludzi I. Karimowa, przewodniczył ceremonii pożegnania pierwszego prezydenta, wygłosił płomienne przemówienie o jego dokonaniach i deklarował kontynuację dzieła poprzednika⁴.

---

⁴ Owe deklaracje można traktować jako taktyczne w toczącej się walce o władzę. Szawkat Mirzijojev wraz z umacnianiem swojej pozycji coraz bardziej dystansuje się od koncepcji państwowości realizowanej przez I. Karimowa.

W rezultacie Szawkat Mirzijojev w swoich rękach skupił ogromną władzę. Pełniąc tymczasowo obowiązki prezydenta zarazem pełnił funkcję premiera ministra przez trzy kolejne miesiące do wyborów prezydenta. Sytuacja ta dawała mu przewagę nad rywalami ubiegającymi się o fotel prezydenta.

Kilka dni po powołaniu Szawkata Mirzijojeva na pełniącego obowiązki głowy państwa, 16 września Liberalno-Demokratyczna Partia Uzbekistanu zgłosiła jego kandydaturę na prezydenta, a 23 września Centralna Komisja Wyborcza Uzbekistanu tę kandydaturę zatwierdziła (Газета.uz. 2016, 19 października). W kampanii wyborczej Szawkat Mirzijojev wykazał znaczącą aktywność. Po pierwsze, zapowiedział realizację pakietu reform społeczno-gospodarczych i socjalnych, dążąc pod hasłem „dialogu władzy ze społeczeństwem” do pozyskania i mobilizacji jak najszerzego elektoratu; drugie – rozpoczął walkę z przejawami patologii w organach państwowych; trzecie – rozpoczął budowę swojego zaplecza politycznego wraz z przetasowaniami w strukturach władzy; czwarte – podjął szereg działań w polityce wewnętrznej i zagranicznej, które w oczach społeczeństwa uwiarygodniały go jako polityka i potencjalnego prezydenta, choć zarazem rodziły dystans i niepokój uprzywilejowanych grup, w tym urzędników, zaniepokojonych własną przyszłością. W kampanii wyborczej ujawnił się jako zręczny i doświadczony polityk, dobrze ovladający socjotechniką walki o władzę, a zarazem pragmatyk, znający silne i słabe strony państwa i zdeterminowany do przeprowadzenia niezbędnych reform, także w strukturach władzy państwowej.

W wyborach prezydenckich 4 grudnia 2016 roku, w których po raz pierwszy uczestniczyła misja OBWE, Szawkat Mirzijojev uzyskał 88,61% (15 906 724) głosów, a 13 grudnia została przyjęta jego rezygnacja z pełnienia funkcji premiera. W dniu następnym Szawkat Mirzijojev złożył przysięgę na Konstytucję Uzbekistanu i Koran, przejmując oficjalnie obowiązki głowy państwa (Rambler.ru 2016, 14 grudnia). W wystąpieniu inauguracyjnym zapowiedział, że głównym celem jego prezydentury jest budowa dynamicznie rozwijającego się państwa demokratycznego oraz że w najbliższym okresie przedstawi strategię reform na lata 2017–2021.

Strategia przebudowy państwa

7 lutego 2017 roku, a więc niecałe dwa miesiące po zaprzysiężeniu Szawkat Mirzizojew zatwierdził strategię reform (LexUZ, 201). Jej przyjęcie zostało poprzedzone szerokimi konsultacjami społecznymi, także z instytucjami i ekspertami zagranicznymi. Przyjęcie strategii miało fundamentalne znaczenie dla Uzbekistanu, bacząc na zapóźnienia i generujące się problemy społeczno-ekonomiczne, grożące głębokim kryzysem o trudnych do przewidzenia konsekwencjach. Strategia zakładała realizację pięciu priorytetów:

1. **Dalsze doskonalenie budownictwa państwowego i społecznego:**
  - zwiększenie roli parlamentu i partii politycznych w pogłębianiu reform demokratycznych i modernizacji państwa;
  - rozszerzenie kompetencji Olij Mažlis w trójpodziale władzy;
  - decentralizacja państwa;
  - reforma systemu zarządzania i polityki kadrowej;
  - transparentność systemu władzy i jej społeczna kontrola na wszystkich szczeblach;
  - wdrożenie skutecznych mechanizmów dialogu władzy ze społeczeństwem;
  - wzmocnienie roli instytucji społeczeństwa obywatelskiego i środków masowej komunikacji.
2. **Umocnienie nadrzędnej roli prawa i reforma systemu sądowego:**
  - demokratyzacja oraz wzmocnienie autorytetu i niezależności systemu sądowego;
  - doskonalenie bazy materialnej i wdrożenie nowych technologii informacyjnych;
  - wzrost roli sędziów w kontroli organów porządku społecznego i prowadzonych śledztwach;
  - odbudowa zaufania obywateli do sądów;
  - specjalizacja oraz doskonalenie ustawodawstwa administracyjnego, karnego, cywilnego i gospodarczego;
  - wzmocnienie gwarancji ochrony praw i wolności obywatelskich;
  - rozwój instytucji pomocy prawnej;
  - współpraca z instytucjami społeczeństwa obywatelskiego.
3. **Rozwój i liberalizacja gospodarki:**

- umocnienie stabilności makroekonomicznej i dynamiki wzrostu gospodarczego;
  - reformy instytucjonalno-strukturalne ograniczające obecność państwa w gospodarce;
  - zrównoważony rozwój regionów, rejonów i miast z racjonalnym wykorzystaniem ich potencjału gospodarczego i turystycznego;
  - ochrona własności prywatnej i zniesienie ograniczeń w działalności przedsiębiorstw;
  - skuteczne wykorzystanie instrumentów stymulujących wzrost gospodarczy – kredytowych, ubezpieczeniowych, leasingowych i in.;
  - modernizacja i dywersyfikacja najważniejszych sektorów gospodarki;
  - wdrażanie standardów międzynarodowych w gospodarce;
  - stopniowa likwidacja monopolii na rynku towarów i usług;
  - etapowe wdrożenie mechanizmów regulacji kursu waluty narodowej i gospodarki rynkowej;
  - stabilizacja kursu waluty narodowej i cen;
  - reforma systemu bankowego;
  - obniżanie podatków i aktywna polityka inwestycyjna;
  - podwyższenie konkurencyjności gospodarki narodowej;
  - rozwój infrastruktury transportowo-komunikacyjnej,
  - rozwój swobodnych stref ekonomicznych;
  - wdrażanie nowoczesnych technologii do przemysłu;
  - intensywny rozwój rolnictwa i modernizacja sektora przetwórczego.
4. **Rozwój sfery socjalnej:**
- ograniczanie inflacji i podniesienie realnych dochodów ludności;
  - eliminacja bezrobocia;
  - podnoszenie kwalifikacji zawodowych;
  - stymulowanie przedsiębiorczości, zwłaszcza średniego i małego biznesu;
  - wzrost aktywności społeczno-zawodowej kobiet i ich udział w zarządzaniu;
  - doskonalenie socjalnej ochrony i opieki zdrowotnej;
  - realizacja programów budownictwa mieszkaniowego,
  - modernizacja infrastruktury i usług podnoszących poziom życia ludności;

- zabezpieczenie w energię i wodę;
  - rozwój systemu edukacji i nauki; doskonalenie polityki młodzieżowej.
5. **Umocnianie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego:**
- ochrona ustroju konstytucyjnego,
  - realizacja polityki ukierunkowanej na umocnienie niepodległości i suwerenności państwa;
  - umacnianie zgodnego współżycia grup narodowościowych i tolerancji religijnej;
  - utworzenie strefy bezpieczeństwa, stabilności i dobrosąsiedztwa;
  - kreacja pozytywnego wizerunku państwa na arenie międzynarodowej;
  - osłabienie skutków katastrofy aralskiej;
  - opracowanie nowej koncepcji polityki zagranicznej i wyznaniowej.

Wskazane wyżej priorytety miały być realizowane etapowo w ciągu pięciu lat. Dla **każdego z etapów opracowano „mapy drogowe”** konkretyzujące cele, zadania oraz wskazujące na terminy i podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Powołano Narodową Komisję ds. Realizacji Strategii, na Gabinet Ministrów nałożono obowiązek składania kwartalnych sprawozdań o zaawansowaniu reform. Realizację strategii uznano za najważniejsze zadanie wszystkich organów władzy państwowej. Na jej realizację przeznaczono 3,7 trylionów somów i 8,3 mld USD („Tashkent Times” 2017, February 8; Regulation.gov.uz, 2019, 22 października).

W 2017 roku nacisk położono zwłaszcza na dialog ze społeczeństwem, stąd nazwano go rokiem „dialogu władzy z narodem i interesów obywateli”; 2018 – „wspierania aktywnej przedsiębiorczości, innowacji i technologii”, 2019 – „aktywnych inwestycji i rozwoju socjalnego”, 2020 – „nauki, edukacji i cyfrowej gospodarki”.

Warto odnotować, że w październiku 2019 roku po kilkumiesięcznych konsultacjach został podpisany przez prezydenta kolejny dokument: *Strategia kompleksowego rozwoju społeczno-gospodarczego Republiki Uzbekistan do 2030 roku*. Strategia ta wyrażała wolę kontynuacji rozpoczętych w 2017 roku reform w kolejnych latach, z koncentracją działań na siedmiu priorytetach, m.in. na zmianach instytucjonalnych i utrzymaniu stabilności makroekonomicznej, doskonaleniu mechanizmów gospodarki z naciskiem na jej innowacyjność inwestycyjną, rozbudowę infrastruktury przemysłowej i komunikacyjnej oraz efektywne zarządzanie kapitałem ludzkim.

Strategia ta ma być realizowana w trzech etapach. W pierwszym (lata 2019–2021) planowane jest zakończenie działań mających na celu adaptację gospodarki do mechanizmów rynkowych; w drugim (2022–2025) planuje się zmiany strukturalne tworzące korzystne warunki dla dynamicznego rozwoju ekonomicznego; w trzecim (2026–2030) przewiduje się przejście z gospodarki eksportowo-surowcowej do innowacyjnego rozwoju ekonomicznego, opartego na klasie średniej i nowoczesnych technologiach. Dokument ten zawiera mapy drogowe szczegółowo opisujące mechanizmy realizacji poszczególnych etapów reform w najważniejszych sektorach gospodarczych. Planuje się do 2030 roku m.in. wzrost realnego PKB o 2,1 raza (4538 USD na osobę, w 2018 roku – 1533 USD), co będzie wymagało utrzymania średniorocznego wzrostu ekonomicznego na poziomie 6,4% (Regulation.gov.uz, 2019, 22 października). Ambicją reformatorów jest wejście Uzbekistanu do grupy wysoko rozwiniętych gospodarczo państw świata⁵.

Ważniejsze rezultaty trzech lat reform

1. Dialog władzy ze społeczeństwem

Ograniczenia w sferze praw człowieka i wolności obywatelskich, wszechobecność służb specjalnych, kontrola mediów masowych, biurokracizm, korupcja, cenzura oraz słabość instytucji społeczeństwa obywatelskiego i inne patologie przez całe lata generowały dystans i nieufność społeczeństwa do władzy. Z tych słabości państwa doskonale zdawał sobie sprawę Szawkat Mirzijojev, traktując nawiązanie dialogu ze społeczeństwem i reformę systemu władzy jako najważniejsze zadania swojej prezydentury⁶.

Już w grudniu 2016 roku, trzy dni po zaprzysiężeniu, Szawkat Mirzijojev wystąpił z wykładem z okazji 24. rocznicy przyjęcia Konstytucji Uzbekistanu, w którym m.in. krytykował funkcjonariuszy organów władzy państwowej za to, że „zapomnieli rozmawiać z ludźmi”, „rozpoznawać ich problemy,

---

⁵ Tamże. Warto odnotować, że w Uzbekistanie wydano ok. 100 ustaw i dekrétów oraz ok. 2 tys. innych dokumentów związanych z realizacją strategii reform.

⁶ Sądzę, że dialog ze społeczeństwem był również elementem toczącej się w skrytej formie walki o władzę, rekonfigurację istniejącego układu elit politycznych, wśród których nie brakowało przeciwników prezydenta. Sprzyjał także obniżeniu napięć społecznych i umocnieniu pozycji głowy państwa.

oczekiwania i dążenia”. Podkreślał m.in., że decyzje dotyczące państwa powinny być podejmowane na podstawie bezpośredniego dialogu z ludźmi, z uwzględnieniem ich opinii, zaś „funkcjonariusze wszystkich szczebli powinni uzmysłwić sobie podstawową prawdę, że to nie naród służy organom państwowym, lecz organy państwowe służą narodowi” (Buxgalter.uz, 2016, 7 grudnia).

Realizacja powyższego zadania wiązała się z budową relacji władzy ze społeczeństwem oraz istotnymi zmianami w ustawodawstwie. W tym też celu dokonano radykalnych zmian w modelu polityki informacyjnej, ukierunkowanych na dialog, badania i monitoring opinii społecznej, marketing organów władzy i budowę ich pozytywnego wizerunku, także poza granicami państwa. Dokonano także istotnych zmian instytucjonalnych (m.in. przekształcając Agencję ds. Publikacji w Agencję Informacji i Komunikacji, którą włączono w strukturę Administracji Prezydenta, a Niezależny Instytut Monitoringu Społeczeństwa Obywatelskiego w Centrum Społeczeństwa Obywatelskiego), zreformowano służby statystyczne, ograniczono kontrolę środków masowego przekazu. W telewizji publicznej pojawiły się nowe kanały o charakterze informacyjno-edukacyjnym („Uzbekistan 24”, „Historia Uzbekistanu”), teledebaty, okrągłe stoły, itp. Zaczęto po prostu otwarcie rozmawiać o sprawach nurtujących ludzi.

Warto także odnotować, że zakazano propagowania kultu jednostki w mediach masowych. Organy wszystkich szczebli władzy państwowej zostały zobligowane do pracy przy „otwartych drzwiach”, prowadzenia „rozumnego dialogu” z ludźmi i traktowania go jako jednego z ogniw procesu decyzyjnego.

Zaproponowano, aby analogiczne rozwiązania do swojej działalności wprowadziły partie polityczne⁷. Kładziono nacisk, aby metody dialogu nie były fasadowe i sformalizowane, lecz skuteczne i bazowały na nowoczesnych

---

⁷ Prezydent chcąc pozyskać obywateli i partie polityczne podjął szereg działań wzmacniających ich pozycję w systemie politycznym oraz organizacji „trzeciego sektora”. Szczegółowo na ten temat: Bowyer, A.C. *Political Reform in Mirziyoyev's. Uzbekistan: Elections, Political Parties and Civil Society*. Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program. Silk Road Paper March 2018. Pobrane z: <https://www.silkroadstudies.org/publications/silkroad-papers-and-monographs/item/13284-political-reform-in-mirziyoyevs-uzbekistan-elections-political-parties-and-civil-society.html>.

środkach komunikowania. Zobowiązano organy władzy do posiadania stron internetowych, ułatwiających kontakt z obywatelami. Podjęto decyzję o utworzeniu systemu wirtualnych biur, mających zawierać informację o działalności centralnych, regionalnych i lokalnych ośrodków władzy państwowej. Za pośrednictwem tych biur miano rozpatrywać skargi obywateli i ich opinie o działalności organów państwa, świadczyć pomoc prawną, ułatwić dostęp do wiarygodnych danych statystycznych prowadzić konsultacje i in.

Integralnym elementem dialogu stała się ocena społeczna jakości funkcjonowania organów władzy i nałożony na te organy obowiązek okresowych sprawozdań z realizowanych zadań⁸. Obowiązek ten dotyczy m.in. organów prokuratury i spraw wewnętrznych, co rodzi opór wśród biurokracji, która przez całe lata działała w cieniu, unikając konsultacji czy kontaktu z mediami w sprawach ważnych dla ludzi.

Istotne jest to, że został uruchomiony proces budowy dialogu władzy i społeczeństwa. Daje on pierwsze efekty, sprzyjając m.in. większej transparentności władzy, ograniczaniu poczucia alienacji, w tym obaw przed kontaktem z władzą oraz lepszemu zrozumieniu reform. Oczywiście, budowa tego dialogu jest w stadium początkowym, będzie to proces długi i niełatwy (Мирзиёев, 2017, 16 stycznia), bacząc na spuściznę uprzedniej „epoki”, biurokrację i mentalność urzędników, tradycjonalizm i stereotypy, czy potrzebę dalszych głębokich reform w systemie politycznym.

Konkludując, podjęta przez prezydenta, zresztą pierwszy raz w niepodległym Uzbekistanie, próba nawiązania autentycznego dialogu władzy ze społeczeństwem, jest kluczową dla realizacji strategii reform. Dialog ten jest m.in. traktowany jako metoda zarządzania państwem, partycypacji obywateli w ważnych decyzjach państwowych. Bacząc na zakres, koszty i ryzyka reform, trudno byłoby obecnej władzy legitymizować reformy bez odejścia od uprawiania „polityki gabinetowej” oraz uruchomienia procesu odbudowy zaufania społeczeństwa.

2. Kadry i system zarządzania państwowego

Model ustrojowy Uzbekistanu ukształtował się w latach 90. XX wieku głównie na wzorcach radzieckich i lokalnej tradycji, w kolejnych dziesięcioleciach

---

⁸ Przyjęto ustawę o kontroli społecznej działalności organów państwa.

był utrwalany. Cechował się niewielką elastycznością i zdolnościami adaptacyjnymi i rozwojowymi. W modelu tym metafora „budowy silnego państwa” legitymowała silną władzę, a w konsekwencji „państwo policyjne” i kult jednostki. Jego liczne korekty, a także próby demokratyzacji ustroju w minioniej epoce, przedłużały żywotność reżimu politycznego, zarazem generując problemy ustrojowe, co ujawniły m. in. wydarzenia w Andiżanie. Model ten przez kilka dekad odcisnął silne piętno na lokalnej kulturze i psychologii politycznej. Wykształcił i utrwalił system norm, instytucji oraz mentalność i wzorce zachowań zwłaszcza wśród ludzi władzy, które stały się poważną barierą dla reform w zarządzaniu państwem i skutecznej polityki kadrowej. Zarówno system, jak i polityka kadrowa okazały się na dłuższą metę destrukcyjne. Przez wiele lat chroniły anachroniczne układy polityczne i umacniały poczucie alienacji, blokując rozwój społeczeństwa obywatelskiego i realną szansę na dialog z władzą.

Dany stany rzeczy chce zmienić prezydent Szawkat Mirzijojew. Jeszcze jako pełniący tymczasowo obowiązki głowy państwa postępował radykalnie, a zarazem rozważnie w reformach systemu zarządzania. Zlecając przegląd obowiązującego systemu prawa zarazem uruchomił proces zmian kadrowych i instytucjonalnych⁹, jednak nie przekraczając granic groźących destabilizacją państwa. 16 września 2016 roku, a więc kilka dni po powołaniu na po. prezydenta, podpisał ustawę o organach spraw wewnętrznych (LexUZ, 2016, 17 września). Ustawa ta reglamentowała i cywilizowała działalność organów ochrony porządku społecznego. Rozpoczął reformę systemu sądowego (Sever, 2018). Szerokim echem odbiła się także „rewolucja kadrowa” – wymiana funkcjonariuszy na szczytach władzy, obejmująca m.in. prokuraturę, resort finansów i służby specjalne. Z czasem przetasowania kadrowe objęły obwody, rejony i większe miasta. W niektórych resortach doszło do zbiorowych zwolnień urzędników. Została wymieniona większość władz administracyjnych w obwodach i rejonach. Rozpoczęły się także procesy za nadużycia władzy i korupcję, które objęły m.in. wysokich funkcjonariuszy w organach spraw wewnętrznych, służbach specjalnych, prokuraturze

---

⁹ W literaturze spotyka się wątpliwe poglądy, według których początkowo zmiany kadrowe miały charakter planowy, uzgodniony i nie naruszały balansu głównych ugrupowań politycznych i klanowo-regionalnych. (Zob. Панкратенко; Эргашев).

i resorcie finansów. Procesom tym towarzyszył nabór do struktur władzy młodych ludzi, niektórzy z nich awansowali na bardzo eksponowane stanowiska w państwie.

Zmianom kadrowym towarzyszyła narastająca i otwarta krytyka wysokich funkcjonariuszy organów administracji państwowej. Dla wielu z nich – jak wielokrotnie podkreślał prezydent, dewizą była nie służba narodowo-państwowa, lecz „władza i pieniądze”. Szczególnie głośnym echem odbiło się wśród Uzbeków wystąpienie Szawkata Mirzijojeva z 16 stycznia 2017 roku na rozszerzonym posiedzeniu rządu z prokuratorem (Мирзиёв, 2017, 16 stycznia; LexUZ 2017, 17 września). Prezydent, odwołując się do konkretnych przykładów i danych, zarzucił w ostrych słowach kierownictwu resortów, także władzom obwodów, brak realizacji zadań w 2016 roku i trwonienie, a nawet grabież własności państwowej, spowodowane m.in. korupcją, biurokratycznymi procedurami, gabinetowym stylem zarządzania i brakiem odpowiedzialności za decyzje. Do zebranych m.in. powiedział, że: „Obecnie samo życie dyktuje konieczność wymiany kadr na różnych poziomach, aby osiągnąć zakładane rezultaty”, zarazem dodając „Wasze szczęście, że na razie nie ma wystarczającej ilości kadr. To nasz główny problem”. Zwrócił uwagę na potrzebę fundamentalnej zmiany stosunku urzędników do swoich obowiązków. Podkreślał, że „krytyczna analiza, bezwzględna dyscyplina i personalna odpowiedzialność powinny stać się powszechną normą działalności każdego funkcjonariusza, zarówno premiera, członka rządu i hokima” (Мирзиёв 2017, 16 stycznia).

Reforma systemu zarządzania państwowego z przetasowaniami kadrowymi była realizowana w kolejnych miesiącach. Następowwała dekompozycja starego układu władzy, w którym szczególną rolę odgrywały niezwykle rozbudowane i wszechobecne służby bezpieczeństwa. Pracami tych służb przez 23 lata kierował gen. Rustam Inojatow – współtwórca uzbeckiego autorytaryzmu (określany też jako „uzbecki Beria” i „główny czekista”), osoba bardzo wpływowa i dysponująca ogromnym majątkiem.

Szawkat Mirzijojev od pierwszych dni prezydentury bardzo krytycznie odnosił się do działalności służb, podkreślając m.in., że „oni robili wszystko, co chcieli z ludźmi”, zaś metody ich pracy niekiedy były gorsze od stosowanych w czasach represji stalinowskich. Poczynając od 2017 roku drogi obu polityków coraz wyraźniej się rozchodziły, co przekładało się m.in. na

narastający negatywny stosunek służb specjalnych do liberalizacji życia publicznego. Nierzadko służby te w skrytej formie blokowały, a nawet sabotowały działania reformatorskie. Tym bardziej to czyniły, im ostrzej były poddane krytyce i ograniczeniom zakresu władzy i przywilejów.

Przełom w relacjach prezydenta ze służbami specjalnymi nastąpił 31 stycznia 2018 roku¹⁰, kiedy to Szawkat Mirzijojev poinformował na zebraniu z kierownictwem tych służb o odwołaniu z funkcji R. Inojatowa ze względu na stan zdrowia (EADaily 2018, 31 stycznia). Zapewnił jemu oraz rodzinie nietykalność osobistą, lecz nie specjalnym dekretem, jak chciał tego generał, a poprzez powołanie go na swojego doradcę i senatora, co wiązało się z otrzymaniem stosownego immunitetu.

Dymisja szefa służb specjalnych przez prezydenta odbiła się głośnym echem w społeczeństwie, zaś w opinii wielu komentatorów sceny politycznej stanowiła punkt zwrotny w skrytej walce o władzę. Szawkat Mirzijojev także rozpoczął demontaż struktur Służby Bezpieczeństwa Narodowego. Proces „humanizacji” służb przebiegał w napiętej atmosferze, towarzyszyły mu znaczące zmiany kadrowe, areszty i śledztwa za nadużycia władzy i korupcję. Ostatecznie 14 marca prezydent podpisał dekret o przekształceniu tych służb w Służby Bezpieczeństwa Państwowego a w kolejnym dniu parlament zatwierdził ustawę (LexUZ 2018, 6 kwietnia). Wprowadzała ona zmiany strukturalne i ograniczenia kompetencyjne z naciskiem na pracę kolegiąlną, osłabiającą pozycję szefa służb bezpieczeństwa. Rozszerzała prerogatywy prezydenta, który m.in. wyznacza nie tylko szefa służb, ale także jego zastępców. Wzmocnione zostały funkcje kontrolne parlamentu i prokuratury wobec służb bezpieczeństwa.

Reformy nie ominęły także aparatu prezydenta (LexUZ 2017, 1 marca). 27 sierpnia 2018 roku aparat ten został przekształcony w Administrację

---

¹⁰ Z relacji politologa Usmana Chaknazarowa wynika, że R. Inojatow już 9 stycznia 2018 r. poinformował kierownictwo i kadre oficerską Narodowej Służby Bezpieczeństwa o rezygnacji z funkcji ze względu na stan zdrowia i że taką rezygnację złoży na ręce prezydenta i proponuje, aby „nie niszczył tego, co zbudowano w ciągu 25 lat”. W kolejnym dniu na spotkaniu z prezydentem składając rezygnację poprosił o zapewnienie specjalnym dekretem nietykalności jego osoby i rodziny. Również odniósł się krytycznie do postawy prezydenta wobec służb. Szawkat Mirzijojev poprosił, aby pełnił funkcję do czasu wyznaczenia następcy (zob. Усман Хакназаров, *Председатель СНБ Рустам Инояттов объявил о своей отставке*. Pobrane z: <http://uzxalqharakati.com/ru/archives/15892>).

Prezydenta Republiki Uzbekistan z istotnie zmodyfikowaną strukturą i zadaniami (TAG news.uz 2018, 28 sierpnia).

Równoległe z powyższymi zmianami trwały prace nad doskonaleniem systemu zarządzania państwem. W ich rezultacie 8 września 2017 roku Szawkat Mirzijojew podpisał dekret zatwierdzający koncepcję reformy administracyjnej w republice (LexUZ, 2017, 8 września). Był to dokument o fundamentalnym znaczeniu dla reform. Składał się z dwóch części: pierwsza zawierała diagnozę istniejącego systemu zarządzania i administracji, z której m.in. wynikało, że jest on niewydolny i dysfunkcyjny wobec wyzwań przyjętej strategii reform; druga określała zadania budowy nowego, efektywnego i profesjonalnego systemu organów władzy państwowej i wskazywała na mechanizmy przeciwdziałania korupcji w tych organach. W nowym systemie kładziono m.in. nacisk na doskonalenie bazy normatywno-instytucjonalnej, decentralizację, transparentność i innowacyjność zarządzania, skuteczną koordynację funkcjonowania organów władzy centralnej z regionalną, etapowe poszerzenie kompetencji samorządów i organów terenowych, likwidację instytucji dublujących się w działalności, walkę z biurokracją, wzmocnienie mechanizmów zabezpieczających prawa i wolności obywatelskie i kontrolę społeczną organów państwowych, wdrożenie transparentnego modelu kariery w służbie państwowej. Opracowano także mapę drogową reformy, która jest obecnie monitorowana i na bieżąco korygowana¹¹.

W 2017 roku został opracowany projekt ustawy o służbie państwowej, która miała stworzyć zręby profesjonalnej służby cywilnej. Ustawa do chwili obecnej nie została przyjęta i wdrożona w życie. Główne kontrowersje

---

¹¹ Rezultatem tego monitoringu było opracowanie wielu innych aktów prawnych doskonalących system zarządzania, m.in.: *О дополнительных мерах по совершенствованию деятельности кабинета министров Республики Узбекистан*. Pobrane z: <https://lex.uz/ru/docs/4186000>; *О мерах по дальнейшему сокращению бюрократических барьеров и внедрению современных управленческих принципов в деятельность государственных органов и организаций*. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/4634625>; *Указ Президента Республики Узбекистан О мерах по кардинальному совершенствованию кадровой политики и системы государственной гражданской службы в Республике Узбекистан*. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/4549993>; *Постановление Президента Республики Узбекистан О внедрении качественно новой системы организации работы Правительства Республики Узбекистан*. Pobrane z: https://nrm.uz/contentf?doc=577449_&products=1_vse_zakonodatelstvo_u-zbekistana.

z nią związane dotyczą: a) wprowadzenia obowiązku składania jednolitych deklaracji majątkowych obejmujących funkcjonariuszy i ich rodziny (poczynając od prezydenta, premiera i ministrów do zwykłego pracownika); b) rozdziału w zarządzaniu państwem sfer politycznej i administracyjnej; c) stworzenia mechanizmów zapobiegających uwikłaniu służb administracyjnych w różnorakie konflikty interesów (Axbor UZ 2019, 25 maja). Ostatecznie pod koniec 2019 roku w ramach programu walki z korupcją podjęto decyzję o etapowym wdrożeniu systemu kontroli dochodów, majątku i wydatków w formie corocznych deklaracji dla określonych kategorii urzędników i ich rodzin. Przy tym tylko część danych z deklaracji będzie publikowana. System ma być wdrażany etapowo w ciągu 3 lat, poczynając od stycznia 2020 roku. W pierwszym roku obowiązek składania deklaracji został nałożony m.in. na wicepremierów, ministrów, część osób z administracji prezydenta oraz dyrektorów przedsiębiorstw państwowych (UZNews 2019, 11 października).

Zmiany w systemie zarządzania i polityce kadrowej, choć przynoszą wymierne efekty, to jednak wydają się być nadal kluczowym wyzwaniem warunkującym sukces strategii reform. Zauważa to sam prezydent, który oceniając realizację reform w pierwszej połowie 2019 roku konstatawał, że obecny poziom kadr aparatu państwowego, ich profesjonalizm i lojalność stanowią nadal największe zagrożenie dla Uzbekistanu (CentralAsia 2019, 18 sierpnia).

3. Gospodarka i sfera socjalna

Realizowany od początku lat 90. XX wieku „uzbecki model rozwoju gospodarczego” był osadzony na systemie nakazowo-rozdzielczym. W założeniach był to model gospodarki zorientowanej socjalnie, odideologizowany, uznający prymat ekonomii nad polityką, ze scentralizowanym zarządzaniem i wdrażający stopniowo mechanizmy rynkowe. Miał być realizowany drogą ewolucyjną, uwzględniać lokalną specyfikę, styl życia i tradycje (Bodio, 2001, s. 22–23; Star, 2018). Z perspektywy 25 lat transformacji państwa można konstatować, że realizacja tego modelu przez uprzednie władze doprowadziła do zastoju i regresu, grożącego nawet katastrofą gospodarczą (Kun.uz/Ru 2018, 5 maja). Wyjściem z tej sytuacji była fundamentalna i kosztowna przebudowa systemu gospodarczego.

Realizowana od 2017 roku przez prezydenta Szawkata Mirzijojeva strategia zakłada etapową realizację pakietu reform strukturalnych przy zachowaniu stabilności makroekonomicznej i wysokiego tempa rozwoju. Reformy te generalnie są ukierunkowane na demontaż systemu nakazowo-rozdzielczego, ograniczenie monopolistycznej pozycji państwa w gospodarce, wdrażanie mechanizmów rynkowych. Obejmują ustawodawstwo, instytucje, finanse, rynek, system zarządzania i mentalność ludzi, stymulowanie przedsiębiorczości, walkę z „szarą sferą” szacowaną na ok. 50% PKB (w rankingach 156 miejsce na 176 państw) itp. Duży nacisk w reformach kładzie się na zrównoważony i innowacyjny rozwój gospodarki, zorientowanej socjalnie i integrującej się z otoczeniem międzynarodowym. Priorytetowym zadaniem jest odejście od eksportu surowców i półproduktów na rzecz wyrobów gotowych o wysokiej wartości dodanej (Spot 2019, 14 lutego).

Pakiet reform gospodarczych jest niezwykle bogaty. Analiza dostępnych źródeł o ich realizacji w ostatnich trzech latach ujawnia pewien postęp w zakresie: dostosowania ustawodawstwa i instytucji do standardów gospodarki rynkowej; wdrażania technologii cyfrowych do systemu zarządzania; monitoringu gospodarczego i przebudowy służb statystycznych; tworzenia pełnowartościowego rynku towarów i usług; racjonalizacji dystrybucji aktywów budżetowych; integracji z międzynarodowym rynkiem finansowym; restrukturalizacji i dywersyfikacji systemu bankowego; konwertacji waluty narodowej na zasadach rynkowych; tworzenia korzystnych warunków dla inwestycji zagranicznych; liberalizacji cen i uproszczeniu systemu podatkowego; większej samodzielności gospodarczej regionów; doskonalenia systemu podatkowego i służb skarbowych; reformy systemu edukacji uwzględniającej potrzeby rynku pracy; aktywizacji społeczno-zawodowej kobiet i młodzieży; modernizacji infrastruktury komunikacyjno-transportowej; eliminacji praktyk korupcyjnych; rozwoju przedsiębiorczości i małego biznesu; doskonalenia polityki kredytowej.

Ograniczono protekcjonizm, licencje na eksport i subsydiowanie przedsiębiorstw państwowych. Znacząco obniżono podatki, w tym taryfy celne, uproszczono procedurę zwrotu VAT, wprowadzono ułatwienia dla działalności biznesowej, utworzono kolejne specjalne strefy ekonomiczne, opracowano instrumenty motywacyjne dla małych i rodzinnych przedsiębiorstw, wprowadzono dwuletnie moratorium na kontrolę tego biznesu; wdrożono reżim

bezwizowy dla 86 państw, ucywilizowano emigrację zarobkową Uzbeków do Kazachstanu, Rosji i innych państw (Tsereteli, 2018).

Dużą uwagę przywiązuje się do polityki inwestycyjnej, która wraz z przedsiębiorstwami komercyjnymi jest motorem napędowym reform. W rankingach Uzbekistan został zaliczony do pierwszej dziesiątki państw na świecie tworzących sprzyjające warunki dla inwestowania. Po raz pierwszy w historii republiki wypuszczono na rynek euro-obligacje na kwotę 1 mld. USD (Spot uz/ru 2019, 14 lutego). Rozpoczęto głębokie zmiany w sektorach ropy i gazu, energetyce, przemyśle i rolnictwie. Turystyka ma przekształcić się w strategiczny sektor gospodarki.

Wstępne dane Państwowego Komitetu Statystyki Uzbekistanu ze stycznia 2020 roku potwierdzają, że realizowane reformy, choć napotykać na liczne bariery, to jednak przynoszą znaczące rezultaty. Wynika z nich, że 2019 roku nastąpił wzrost PKB – 5,5% (w 2018 roku – 5,1%). Odnotowano wzrost dochodów na osobę – 1741 USD (w 2018 roku – 1533 USD). Deficyt budżetu kształtuje się na poziomie 1,1% PKB. W porównaniu z 2018 rokiem nastąpił wzrost wydatków budżetowych na realizację zaplanowanych reform, o 33,95%, ale także znacząco wzrósł (37%) udział inwestycji w budżecie (Meliev 2019, 13 grudnia; Вестник Кавказа 2020, 27 stycznia; Novosti Uzbekistana 2020, 20 stycznia). Inwestycje osiągnęły poziom 21 mld USD. Dodajmy, że prognozuje się w 2020 roku dalszy napływ inwestycji na kwotę ok. 7,1 mld USD (RepostUZ 2020, 20 stycznia; Кутбитдинов, 2019 i in.)¹². Wzrósł dług zagraniczny – 15 mld USD – 25,8% PKB (2018 roku – 19,8%), przy niewielkim wzroście rezerw złota (27,7 mld USD), mimo sprzedaży ponad 6 ton tego kruszcu na rynku międzynarodowym. Nastąpił wzrost realnych dochodów, o 6,5%, ale także cen – 20% (w 2018 roku ten wskaźnik wynosił 27%). Inflacja osiągnęła 15,2% (Новости Узбекистана 2020; KB 2020, 28 stycznia). Z ostatniego raportu Banku Światowego wynika, że Uzbekistan w rankingu „Doing Business” spośród 190 państw awansował na 69 miejsce, w 2017 roku zajmował 86 pozycję (The World Bank, 2020, s. 4).

---

¹² Dodajmy, że 21 stycznia 2020 roku na wspólnym posiedzeniu obu izb parlamentu prezydent zobowiązał nowo utworzony rząd do pozyskania inwestycji na kwotę 100 mld USD (Zob. Мирзиёев пообещал за пять лет довести ВВП Узбекистана до \$100 млрд. Pobrane z: https://fergana.ru/news/114373/?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.uz%2Fnews).

Realizacja reform w latach 2017–2019 miała swoją dramaturgię, pojawiały się liczne ich zagrożenia. Jednak osiągnięte efekty zdają się wskazywać, że została przekroczona psychologiczna bariera związana z ich ryzykiem, załamaniem się stabilności makroekonomicznej i bezpieczeństwem państwa. Prezydent Szawkat Mirzizojew w orędziu do parlamentu 24 stycznia 2020 roku oceniając realizację strategii reform wprost konstatawał, że „odszedł ten strach, który był w uprzednich latach”, ale zarazem dodał, że „Nasz naród powinien wiedzieć, że czeka nas jeszcze długa i trudna droga” (Правда Востока 20-20, 25 stycznia). W jego ocenie nie zostało rozwiązanych jeszcze wiele problemów związanych z formowaniem gospodarki rynkowej, a dotyczących m.in. spraw własnościowych, wdrożenia rynkowych zasad zarządzania aktywami państwowymi, demonopolizacji rynku i podniesienia jego konkurencyjności, rozbudowy infrastruktury komunikacyjno-transportowej, dywersyfikacji przemysłu, tworzenia rynku pracy i wzrostu jej wydajności, doskonalenia polityki eksportowo-importowej, systemu podatkowego, obniżenia inflacji, przeciwdziałania szarej sferze¹³. W bieżącym roku ma być położony nacisk na reformy w sferze nauki, kształcenia i „cyfrowej gospodarki”.

Z oficjalnych danych wynika, że społeczeństwo popiera politykę reform. Z przeprowadzonych w grudniu 2019 roku badań na próbie ogólnokrajowej wynika, że 83,4% respondentów pozytywnie ocenia liberalizację gospodarki w kierunku podniesienia jej konkurencyjności i tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości. Spośród badanych 57,8% odnotowało pozytywny wpływ reform na ich poziom życia (Сарымсакова, 2019, 20 grudnia).

Dotychczasowe efekty reform w Uzbekistanie uzyskały pozytywną ocenę instytucji międzynarodowych, w tym Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Banku Światowego, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, Azjatyckiego i Islamskiego Banku Rozwoju (*Uzbekistan – Toward a New Economy...*, 2019, *РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН КОНСУЛЬТАЦИИ...*, 2019)¹⁴. Ocena przekłada się na wzrost prestiżu międzynarodowego państwa,

---

¹³ Według danych ministra finansów ze stycznia 2020 roku z 13 mln. pracujących osób tylko 4,6 mln płaci podatek dochodowy. W republice dominuje nieoficjalny rynek pracy. W rezultacie podatek od 4,6 mln osób musi wystarczyć na wypłaty emerytur dla 3,3 mln osób (Zob. Кучкаров).

¹⁴ W styczniu 2020 roku ukazał się raport grupy analitycznej Kongresu Stanów Zjednoczonych, w którym pozytywnie oceniono transformację gospodarczą Uzbekistanu (Zob.

zaufanie biznesu i inwestycje. Raporty tych banków zawierają także rekomendacje wskazujące m.in. na potrzebę korekt w polityce makroekonomicznej dotyczące konsolidacji i racjonalizacji wydatków budżetowych, doskonalenia systemu fiskalnego i kredytowego, rekonstrukcji systemu bankowego (w którym ponad 2/3 stanowią banki państwowe i ich aktywa) z naciskiem na tworzenie banków komercyjnych z kapitałem zagranicznym i in.

Jak sygnalizowano, reformy mają też swoją dramaturgię, związaną z ich ogromnymi kosztami, które ponoszą zwykli obywatele. Ludność Uzbekistanu zaliczana jest do grupy najbiedniejszej na świecie. Znaczna część mieszkańców ma problemy z zabezpieczeniem się w podstawowe produkty. W styczniu 2020 roku władze oficjalnie przyznały, że w ubóstwie żyje pięć milionów ludności (Review.uz 2020, 27 stycznia). Niskie są wynagrodzenia, emerytury, zasiłki dla inwalidów, bezrobotnych i innych grup społecznych¹⁵. W 2019 roku średnie miesięczne wynagrodzenie w sektorze państwowym szacunkowo kształtowało się na poziomie 130 USD, minimalne – 46–48 USD, wsparcie finansowe dla inwalidów i bezrobotnych – 46 USD (Migrant Info 2019, 24 listopad; Kun.uz 2020, 27 stycznia). Zatrudnienie jest jednym z najważniejszych wyzwań dla reformatorów. Uzbekistan to państwo ludzi młodych (ok. 50%). Każdego roku na rynek pracy wchodzi kilkaset tysięcy ludzi młodych, którzy nie znajdują zatrudnienia. W oficjalnych danych odnotowano bezrobocie wśród osób do 30 lat na poziomie 15,3%, kobiet – 12,9% (EADAILY 2019, 29 stycznia). Wzrost bezrobocia i niskie wynagrodzenia skutkują kilkumilionową emigracją, w tym młodych osób z wyższym wykształceniem.

Z badań empirycznych wynika, że w 2019 roku dotkliwie odczuwana przez mieszkańców Uzbekistanu była m.in. inflacja i wzrost cen na artykuły

---

Конгресс США признал эффективность реформ в Узбекистане. Pobrane z: <https://uzdaily.uz/ru/post/48897>.

¹⁵ Istotną rolę w pomocy tym osobom spełnia m.in. Mahalla. Jest to tradycyjny organ samorządowy, wspólnota sąsiedzka, która jest ważnym elementem życia każdego Uzbeka. W styczniu 2020 roku prezydent zapowiedział utworzenie Ministerstwa machalli i rodziny (Zob. *Президент Узбекистана предложил создать Министерство по делам махалли и семьи.* Pobrane z: <https://nuz.uz/obschestvo/46760-prezident-uzbekistana-predlozhit-sozdat-ministerstvo-po-delam-mahalli-i-semi.html>; więcej na temat tej wspólnoty: *Махалля – государство в одном квартале.* Pobrane z: <https://uz.sputniknews.ru/society/20160107/1495295.html>).

spożywcze (mięso, produkty mleczne, owoce i warzywa), towary codziennego użytku, usługi komunalne i lekarstwa. Wskazywali oni także na trudności związane z budownictwem mieszkaniowym oraz potrzebę doskonalenia systemu ochrony zdrowia. Odnotowali natomiast poprawę sytuacji w infrastrukturze: przedszkola, szkoły, ich wyposażenie itp. (Сарымсакова 2019, 20 grudnia). Z innych badań wynika, że 58,5% mieszkańców Uzbekistanu ma trudności z dostępem do wody pitnej i zaopatrzeniem w gaz gospodarstw domowych, 60% stwierdziło, że odczuwa problemy z dostawą ciepłej wody, a 70% z ogrzewaniem mieszkań (Росбалт.RU 2017, 11 lipca).

Na politykę społeczną w Uzbekistanie przeznaczona się ok. 50% budżetu (UzNews 2019, listopada 2019), co jednak nie kompensuje potrzeb, zwłaszcza warstw biedniejszych. Sytuacje takie na ogół skutkują poczuciem wykluczenia, prowadzą do wzrostu alienacji, kolejnych fal emigracji zarobkowej i braku przyzwolenia dla radykalnych reform, w końcu pogłębiają podziały społeczne. Stąd zrozumiałe, że polityka społeczna została uznana za jeden z najważniejszych priorytetów reform w 2020 roku¹⁶.

4. Polityka zagraniczna i bezpieczeństwo

Prezydent Szawkat Mirzizojew dokonał radykalnego zwrotu w polityce zagranicznej. Zerwał z „samoizolacją”, otwierając państwo na globalizujący się świat. Położył nacisk na aktywność oraz budowę zaufania i prestiżu Uzbekistanu w otoczeniu międzynarodowym. Poleciał opracować nową koncepcję polityki zagranicznej¹⁷, zachowując niektóre jej kanony uprzedniego okresu, a dotyczące bezpieczeństwa narodowego (zakaz tworzenia baz wojskowych obcych państw na terytorium Uzbekistanu, udziału w sojuszach wojskowo-politycznych, konfliktach i misjach zagranicznych)¹⁸. Przeprowadził

---

¹⁶ W orędziu prezydenta ze stycznia 2020 roku wskazuje się, że wspólnie z instytucjami międzynarodowymi zostanie opracowany pierwszy program ograniczenia ubóstwa. Zob. *Послание Президента Республики Узбекистан* (25.01.2020).

¹⁷ Lokalne media informowały o opracowaniu projektu koncepcji, jednak prawdopodobnie nie została ona jeszcze zatwierdzona. W każdym razie nie ma jej na oficjalnych stronach internetowych, w tym MSZ.

¹⁸ W styczniu 2018 roku prezydent podpisał ustawę o nowej doktrynie wojskowej określającej zasady ochrony bezpieczeństwa narodowego (Zob. *Об Оборонной доктрине Республики Узбекистан*. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3495906>).

zmiany strukturalne i kadrowe w resorcie spraw zagranicznych. Nawiązał współpracę z międzynarodowymi instytucjami finansowymi. Wykazuje znaczącą aktywność m.in. na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych, Szanghajskiej Organizacji Współpracy i Wspólnoty Niepodległych Państw. W 2020 roku Uzbekistan przewodniczył pracom tej ostatniej organizacji. Trwa dialog z Unią Europejską w sprawie podpisania umowy o pogłębionym partnerstwie i współpracy (*Sprawozdanie...* 2019, 26 marca). Unia, podobnie jak USA, popiera dążenia Uzbekistanu do uzyskania członkostwa w WTO.

Kierując się interesami narodowymi prezydent prowadzi wyważoną współpracę z obecnymi w regionie mocarstwami (Rosja, Chiny i USA i in.). Przeciwstawia się próbom uwikłania Uzbekistanu w prowadzoną przez te mocarstwa „grę geopolityczną”. Współpracując z Turcją działa na rzecz zbliżenia polityczno-gospodarczego i kulturowego narodów turkojęzycznych. W relacjach z Indiami, Japonią, Koreą Południową, a także innymi państwami, osiągnął znaczące sukcesy inwestycyjne i handlowe. Wykazuje zaangażowanie w rozwiązanie konfliktu w Afganistanie, co potwierdza w 2017 roku wizyta prezydenta tego państwa w Taszkencie.

O aktywności zagranicznej Uzbekistanu świadczą chociażby upublicznione dane, z których wynika, że tylko w 2019 roku służby dyplomatyczne zorganizowały 1200 spotkań biznesowych, odbyło się także 29 posiedzeń komisji międzyrządowych. Uzbekistan odwiedziło ok. 3 tys. osób wchodzących w skład oficjalnych delegacji zagranicznych, kraj ten dodatkowo gościł 1100 delegacji instytucji finansowych i biznesowych (МИД Узбекистана 2019, 31 grudnia). Aktywność ta przełożyła się na miliardowe inwestycje, setki projektów i pozyskanie nowych rynków zbytu. Wymiana w handlowa Uzbekistanu tylko w 2019 roku wzrosła o 26% (42 mld USD), eksport o 28% (17,9 mld USD), a import o 25% (4, 8 mld USD). Z dostępnych danych wynika, że w 2019 roku w ok. 2700 nowych firm uzbeckich podjęto działalność eksportową (Reviw.Uz, styczeń 2020).

Warto odnotować, że na reformy w Uzbekistanie pozytywnie zareagowała gospodarka polska. W 2018 roku nastąpił wzrost dwustronnych obrotów handlowych o 84,7% (241,7 mln USD), odnotowano także wzrost obrotów w pierwszej połowie 2019 roku o 40,8%. W Uzbekistanie działa 25 firm z kapitałem polskim, 15 lokalnych firm reprezentuje interesy przedsiębiorstw

polских¹⁹. W stosunkach wzajemnych obserwuje się wzrost aktywności dyplomatycznej Ambasady Uzbekistanu w Polsce. Przejawia się to w wielu inicjatywach ambasadora dr Bakhroma Babajewa na rzecz intensyfikacji współpracy dwustronnej i popularyzacji w kręgach biznesowych reform w Uzbekistanie, chociażby na Kongresach Azjatyckich w Toruniu, czy konferencjach, także organizowanych wspólnie z Katedrą Badań Wschodnich WNPiSM Uniwersytetu Warszawskiego. Również dwustronną współpracę gospodarczą z sukcesem promuje kierowana przez b. wicepremiera Janusza Piechocińskiego Polsko-Azjatycka Izba Handlowa. W 2018 roku rozpoczęła działalność Polsko-Uzbecka Izba Handlowo-Przemysłowa wspierając polskie przedsiębiorstwa w nawiązaniu kontaktów biznesowych m.in. poprzez organizację konferencji i misji gospodarczych. Od lat współpracę z Uzbekistanem promuje Stowarzyszenie „Polska-Wschód” oraz Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Uzbeckiej „Dustlik”. Wszystkie te działania przekładają się na konkretne efekty. Na przełomie 2019/2020 roku nastąpił znaczący wzrost osób z Uzbekistanu studiujących w Polsce (ponad 1 tys.), uczelnie krajowe otwierają swoje filie w Taszkencie i innych miastach.

Prezydent Uzbekistanu dużą wagę przywiązuje do „dyplomacji ekonomicznej” i jej skuteczności. Wymaga tego przyjęta strategia reform na lata 2017–2021, których sukces w znacznym stopniu zależy od relacji z innymi państwami.

W strategii tej założono, że priorytetowym kierunkiem polityki zagranicznej będzie region Azji Centralnej²⁰. Jej głównym celem jest budowa pasa bezpieczeństwa i stabilności wokół Uzbekistanu, ustanowienie dobrosąsiedzkich stosunków oraz aktywizacja współpracy gospodarczej²¹. Nie było to łatwe zadanie bacząc na ilość spornych problemów przez całe lata generujących napięcia, konflikty na tle dostępu do wody, zasobów energetycznych, przebiegu granic, a nawet incydenty zbrojne między państwami regionu.

---

¹⁹ Dane ze strony internetowej Ambasady Uzbekistanu w Polsce. O genezie stosunków polsko-uzbeckich w sferze gospodarczej i ich rozwoju w pierwszej dekadzie piszę w opracowaniu pt. *Polska-Uzbekistan: współpraca gospodarcza*. W: T. Bodio (red.), *Uzbekistan*, dz. cyt.

²⁰ Kontynuację tego kierunku polityki prezydent potwierdził w orędziu ze stycznia 2020 roku (zob. *Послание Президента Республики Узбекистан*, dz.cyt.)

²¹ Uzbekistan ma granice z wszystkimi państwami Azji Centralnej, co tym bardziej przemawia za wyborem głównego priorytetu polityki zagranicznej.

Prezydent Szawkat Mirzijojev rozpoczął swoje wizyty zagraniczne od państw Azji Centralnej²². Pierwszą złożył w Aszchabadzie w dniach 6–7 marca 2017 roku (Интернет-Портал СНГ 2018, 24 kwietnia). Efekty wizyty były znaczące. Została m.in. podpisana umowa o strategicznym partnerstwie, rozwiązano sporne kwestie dotyczące granic. Przyjęto także szereg ważnych ustaleń dotyczących tranzytu gazu turkmeńskiego (m.in. budowy gazociągu do Chin przebiegającego przez Uzbekistan; udziału przedsiębiorstw uzbeckich w budowie korytarza „Azja Centralna – Chiny”, utworzenia korytarza „Uzbekistan-Turkmenistan – Morze Kaspijskie – Południowy Kaukaz”; Интернет-Портал СНГ).

Kolejną wizytę 22 marca 2017 roku Szawkat Mirzijojev złożył w stolicy Kazachstanu (Lentasng 2017, 20 maja). W jej trakcie podpisano deklarację o pogłębieniu współpracy i umocnieniu stosunków dobrosąsiedzkich. W negocjacjach dominowały kwestie związane z regulacją granic i współpracą transgraniczną, transportowo-komunikacyjną, emigracją zarobkową, liberalizacją wymiany handlowej (obniżenie akcyzy, uproszczenie procedur eksportowo-importowych), otwarciem przejść granicznych, zniesieniem wiz, likwidacją skutków aralskiej katastrofy. Nawiązano współpracę parlamentarną. W ramach Dni Kazachstanu w Uzbekistanie zorganizowano Forum młodzieży Azji Centralnej. W 2017 roku dwustronne obroty handlowe kształtowały się na poziomie 2 mld USD, prognozuje się, że w 2020 roku będą one wynosiły 5 mld USD (Sputnik 2018, 31 sierpnia).

5 września 2017 roku Szawkat Mirzijojev przebywał z oficjalną wizytą w Biszkeku. Przedmiotem rozmów była m.in. współpraca gospodarcza, zwłaszcza w sektorze energetycznym. Dominowały jednak kwestie delimitacji i demarkacji granic, na których niejednokrotnie dochodziło do incydentów zbrojnych. Przyjęto szereg uzgodnień dotyczących współpracy transgranicznej (Eurasia Ekspert 2017, 8 września).

---

²² Szczegółowo na temat wizyt w państwach Azji Centralnej piszą m.in.: Weitz, R. (2018). *Uzbekistan's Foreign Policy: Change and Continuity under New Leadership*. Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program. Silk Road Paper. Pobrane z: silkroadstudies.org/SilkRoadPapers/1801Weitz; Елена.Ионова, *Внешннеполитические приоритеты Узбекистана*, imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2018; Кузьмина, Е. (2018). Проблемы экономического единства Центрально-Азиатского региона. *Проблемы национальной стратегии*, 4(49). Zob także: *Как Узбекистан реализует новую региональную политику?* Pobrane z: <https://caa-network.org/archives/1484>).

Wizyta w Tadżykistanie miała miejsce 9–10 marca 2018 roku (Sputniknews 2018, 3 września). Była pierwszą wizytą prezydenta Uzbekistanu w Duszanbe od 2000 roku, bardzo trudną bacząc m.in. na stan relacji polityczno-gospodarczych, ostre spory dotyczące granic, także dotyczące budowy hydroelektrowni roguńskiej i wynikające stąd potencjalne zagrożenia ekologiczne. Wizyta okazała się przełomową. Osiągnięto porozumienie w sprawie delimitacji i demarkacji granic oraz o rozminowaniu niektórych odcinków granic. Nastąpił postęp w rozwiązaniu sporu wokół hydroelektrowni – w tym celu powołano specjalną grupę roboczą. Uzbekistan zliberalizował politykę tranzytową wobec sąsiada obniżając m.in. zaporowe, sięgające nawet 60% taryfy, wznowił dostawy gazu, wprowadzono ułatwienia do obowiązującego reżimu wizowego dla ludności zamieszkałej w rejonach transgranicznych, uruchomiono połączenia lotnicze między stolicami państw. W sierpniu z rewizytą w Taszkencie przebywał prezydent Tadżykistanu. Dialog między państwami jest kontynuowany.

Z obecnej perspektywy wyraźnie widać, że dokonana przez prezydenta Szawkata Mirzijojeva redefinicja polityki wobec państw Azji Centralnej, z naciskiem na umacnianie pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie, przynosi wymierne korzyści dla realizowanej strategii reform. Nawiązanie konstruktywnego dialogu politycznego z sąsiednimi państwami, wyciszenie tłących się konfliktów i napięć dotyczących wielu „zaszłości historycznych”, sporów granicznych, przepływu ludności, logistyki szlaków tranzytowych, energetyki, ekologii i dostępu do wody, to wydarzenia mające wpływ na zmianę klimatu politycznego sprzyjającego integracji Azji Centralnej. Generują one korzystne warunki dla uruchomienia potencjału rozwojowego regionu. Sporne granice powoli stają się „granicami przyjaźni”, co uwidacznia dynamika rozwoju współpracy transgranicznej.

Efekty współpracy regionalnej w ostatnich latach potwierdzą słuszność czytelnej w polityce Szawkata Mirzijojeva dewizy, że „lepiej jest kooperacja niż rywalizacja”. B. Fazendeiro m.in. zauważa, że tradycyjnemu podejściu uprzedniego przywódcy do „władzy jako dominacji” Szawkat Mirzijojev stara się przeciwstawić podejście do „władzy jako miękkiej siły”, rozumianej jako odrzucenie „konfrontacji” na rzecz pozyskania ludzi dla reform.

Integracji regionu sprzyjają także liczne inicjatywy prezydenta. Jedną z nich jest utworzenie instytucji dorocznych spotkań konsultacyjnych głów

państw Azji Centralnej²³, inną – utworzenie forum bezpośredniej współpracy władz i biznesu na poziomie obwodów państw regionu. Szawkat Mirzijojev także pozytywnie odnosi się do idei utworzenia wspólnej przestrzeni ekonomicznej z Kazachstanem i Kirgistanem. Trwają prace nad nowym reżimem wizowym („Silk Viza”) na wzór „wizy Schengen”. Państwa regionu popierają chińską inicjatywę „Jednego pasa, jednego szlaku”, turystykę chcą uczynić ważną gałęzią gospodarki, co m.in. wymaga wspólnych działań w sferze bezpieczeństwa (m.in. z budową zintegrowanego zarządzania granicami, walki z ekstremizmem i terroryzmem, fundamentalizmem islamskim, międzynarodową przestępczością zorganizowaną, praniem brudnych pieniędzy, przemytem narkotyków).

Uwagi końcowe

Na przełomie lat 2019–2020 odbyły się wybory do Izby Ustawodawczej²⁴. Spikerem Izby został Nurdinża Ismoilov, a jego pierwszym zastępcą prof. Akmal Saidov²⁵. Przebiegały one pod hasłem „Nowy Uzbekistan – Nowe Wybory”.

---

²³ Pierwsze spotkanie odbyło się w stolicy Kazachstanu (2018), drugie – Taszkencie (2019), trzecie jest planowane w Biszkeku (2020). Warto zaznaczyć, że na drugim spotkaniu odnotowano „przejście na jakościowo nowy etap dialogu regionalnego na najwyższym poziomie”.

²⁴ Pierwsza tura wyborów 22 grudnia 2019 r.; II tura – 5 stycznia 2020 roku. Z danych Centralnej Komisji Wyborczej wynika, że 150 mandatów 53 przypadło Ludowo-Demokratycznej Partii Uzbekistanu, 36 – Demokratycznej Partii Uzbekistanu „Millij Tiklanisz” (Narodowe Odrodzenie), 24 – Socjaldemokratycznej Uzbekistanu „Adolat” (Sprawiedliwość), 22 – Narodowo-Demokratycznej Partii Uzbekistanu, 15 – Ekologicznej Partii Uzbekistanu. Wybory przebiegały na podstawie nowego, zliberalizowanego Kodeksu Wyborczego. Wybierano z list partyjnych w okręgach jednomandatowych, partie mogły zgłaszać kandydatów bezpartyjnych, kampania wyborcza była finansowana na tych samych zasadach dla wszystkich kandydatów wyłącznie ze środków państwowych, obserwatorami oprócz misji zagranicznych mogli być przedstawiciele lokalnych samorządów, partii i organizacji, rozszerzono kompetencje komisji wyborczych w sprawie rozpatrywania skarg, zdecydowanie zwiększono kwotę mandatów dla kobiet. Co interesujące, odnotowano najmniejszy udział w wyborach osób uprawnionych od 1991 roku. Do wyborów nie dopuszczono opozycji. Centralna Komisja Wyborcza zobowiązała się do wdrożenia w system wyborczy rekomendacji zgłoszonych przez misję OBWE.

²⁵ Warto odnotować, że prof. A. Saidov, wybitny prawnik, politolog i dyplomata od wielu lat aktywnie współpracuje z polskimi naukowcami w realizacji programów badawczych, organizacji konferencji itp. (początkowo z Instytutem Nauk Politycznych UW, obecnie

Wybory zostały uznane za najbardziej demokratyczne z dotychczasowych. Nieco później prezydent sformułował nowy rząd, który został zatwierdzony przez parlament²⁶. Wybory Szawkat Mirzijojev traktował jako „lekcję demokracji”, mobilizacji i aktywizacji społeczeństwa w debacie o sprawach państwowych, przejaw wzrostu kultury elektorальной i tworzenia dobrego klimatu politycznego (Правда Востока 2020, 25 stycznia). Stanowiły też one punkt zwrotny w „polityce przebudowy” Uzbekistanu na kolejne dziesięciolecie. Legitymizowały bodajże najtrudniejszy etap „odgórną” polityki reform, dały także przyzwolenie na ich kontynuację. Wyzwania w tym zakresie są ogromne. Wystarczy tu odwołać się do trudności i opóźnień w realizacji niektórych reform, zadań na kolejne lata zawartych w strategii rozwoju, czy rekomendacji Unii Europejskiej dotyczących demokratyzacji systemu politycznego.

Istnieje jeszcze wiele niewiadomych, w jakim kierunku pod przywództwem Mirzijojeva będzie ewoluował model ustrojowy państwa. Doświadczenia płynące z dotychczasowej transformacji Uzbekistanu i pozostałych państw Azji Centralnej nakazują wykazywać na danym etapie zaawansowania reform daleko idącą ostrożność (Bodio, 2007). Tym bardziej, że podmiotowy kierunek zmian społeczno-politycznych nie musi w efekcie końcowym prowadzić do demokracji na wzór europejski. Podobną opinię prezentuje Roger Kangas proponując „ostrożny optymizm w tym względzie” (Kangas, 2018).

---

z Wydziałem Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW). Od 2012 roku wraz z A. Saidowem m.in. prowadziłem seminarium oraz realizowałem program badawczy pt. „Polska-Uzbekistan: konstytucje i prawa człowieka” (A. Saidow był dyrektorem Narodowego Centrum Praw Człowieka w Uzbekistanie; w 2015 roku kandydatem w wyborach prezydenckich w Uzbekistanie; aktywnie uczestniczy w organizowanych przez prof. Joannę Kawę-Marszałek Kongresach Azjatyckich w Toruniu, jest członkiem Rady Programowej pisma „Nowa Polityka Wschodnia”).

²⁶ W skład rządu wchodzi 27 osób (premier i jego pierwszy zastępca, 3 wicepremierów i 22 ministrów, Szczegółowo na temat składu rządu zob. *Законодательная палата утвердила новых заместителей Премьер-министра*. Pobrane z: <https://uzreport.news/politics/zakonodatelnaya-palata-utverdila-sostav-novogo-kabinet-ministrova>. Warto odnotować, że w składzie rządu jest kobieta pełniąca funkcje wicepremiera. Członkiem rządu został także Eljar Ganijew, z którym miałem zaszczyt współpracować w realizacji projektu badawczego „Transformacja polityczna Uzbekistanu” (efektem którego była publikacja książki „Uzbekistan. Historia-społeczeństwo-polityka, wyd. cyt.), także przy wydaniu w j. polskim i prezentacji na Międzynarodowych Targach Poznańskich książki prezydenta I. Karimowa pt. *Uzbekistan na progu XXI wieku* i realizacji innych projektów.

Z kolei Edward Lemon skłania się do poglądu, że mająca obecnie miejsce transformacja Uzbekistanu to jeszcze „nie demokratyzacja, lecz autorytarna aktualizacja” lub też „modernizacja autorytarna”. Prawdziwa demokratyzacja możliwa jest w dłuższej perspektywie czasowej (Lemon, 2019).

Szawkat Mirzijojev w życiorysie politycznym ma zapisany dość długi okres działalności w uprzedniej ekipie rządowej, która deklarowała demokratyzację życia społeczno-politycznego, zaś w praktyce umacniała autorytaryzm. Piastował – jak sygnalizowano, eksponowane stanowisko premiera i był jednym z najbliższych współpracowników Islama Karimowa. Ta strona biografii politycznej jest mało znana. Niektórzy obserwatorzy życia politycznego w Uzbekistanie zaliczają Szawkata Mirzijojeva do klanu samarkandzkiego. Oczekiwano więc, że będzie kontynuował linię polityczną uprzedniego przywódcy, co zresztą początkowo deklarował. Z czasem okazało się jednak inaczej, co potwierdziło jego zdolności taktyczne w „grze o władzę polityczną”. W dość krótkim czasie dokonał radykalnych zmian w systemie władzy, rwąc wiele istniejących przez całe lata sieci powiązań klanowo-regionalnych. Zakazał kultu jednostki. Stopniowo redukuje anachroniczne mechanizmy polityki klanowej i związane z nimi patologie (klientelizm, korupcja, nadużywanie władzy i in.).

Jeszcze przed wyborem na urząd prezydenta podkreślał (i czyni to nadal), że jego celem jest demokratyzacja życia społeczno-politycznego, że od demokracji nie ma odwrotu w Uzbekistanie. Podobnie mówił jego poprzednik, zarazem umacniając autorytaryzm. Jednak działania Szawkata Mirzijojeva zdają się jak na razie potwierdzać jego wolę liberalizacji życia politycznego. W ciągu trzech lat prezydentury doprowadził do istotnych zmian w systemie politycznym, zwłaszcza w trójpodziale władzy. Został m.in. ograniczony zakres władzy wykonawczej, rozbudowano mechanizmy kontroli jej działalności, m.in. prokuratury i służb specjalnych. Część kompetencji najwyższych organów władzy została przekazana regionom, wzmocniono pozycję samorządów w strukturze władzy.

Rozszerzono kompetencje ustawodawcze, władcze i kontrolne parlamentu. Deputowani od kwietnia 2019 roku powołują i odwołują premiera i ministrów, zatwierdzają budżet i wysłuchują kwartalnych sprawozdań premiera z działalności rządu. Wprowadzono wybory hokimów w obwodach i stolicy. Rozszerzono konkurencję partyjną. Utworzono instytucję

Rzecznika Praw Obywatelskich. Kontynuowane są zmiany w systemie sądowym. Ograniczany jest wpływ władzy wykonawczej na sądy, które są obecnie finansowane przez powołany Sąd Najwyższy. Ten ostatni po uzgodnieniach z prezydentem wyznacza sędziów obwodowych, rejonowych i miast (uprzednio była to wyłączna prerogatywa prezydenta). Utworzono sądy administracyjne i gospodarcze. Wzmocniono kontrolę sądową nad przestrzeganiem praw i wolności obywatelskich przez organy władzy, głównie prokuraturę i siły porządkowe. Ograniczono samowolę służb specjalnych. Tworzone są warunki dla aktywizacji kobiet w życiu społeczno-politycznym. W lipcu 2019 roku przewodniczącą Senatu została kobieta – Tanzila Nartbajewa (zgodnie z konstytucją jest drugą osobą w państwie)²⁷, a w styczniu 2020 roku na zastępcę premiera powołano Elmirę Basitchanową.

Na zarzuty o braku opozycji w życiu politycznym państwa prezydent odpowiada, że nie ma nic przeciwko opozycji pod warunkiem, że jej przedstawiciele żyją nie na emigracji, lecz w Uzbekistanie i znają problemy narodu (Kun. uz/ru/news/2019/12/28). Problem jest jednak bardziej złożony, systemowy i nie rozwiązuje go m.in. częściowe oswobodzenie więźniów politycznych.

Bliższa analiza zachodzących zmian w Uzbekistanie wyraźnie wskazuje, że system ustrojowy zmienia swoje oblicze. W procesie liberalizacji tego systemu szczególną rolę odgrywa prezydent wraz z najbliższym otoczeniem²⁸.

Styl sprawowania władzy przez Szawkata Mirzijojeva w ostatnich trzech latach wpisuje się w model przywództwa autokratyczno-transformacyjnego. Jest on przywódcą-reformatorem. W swoich działaniach zdaje się oscylować między romantyką i pragmatyką polityczną. Ma dalekosiężną wizję rozwojową Uzbekistanu, a zarazem twardo chodzi po ziemi. W pierwszych dniach swojej prezydentury m.in. przyznał, że „nastał czas reform o których marzył latami” oraz że „nastał czas, żeby zmieniać system, który hamował

---

²⁷ W styczniu 2020 roku Tanzili Nartbajewej wręczono prestiżową nagrodę „człowieka 2019 roku”. Po raz pierwszy w Uzbekistanie nagrodę przyznano kobiecie.

²⁸ Próba eksplikacji niektórych cech przywódczych Szawkata Mirzijojeva jest dokonana na podstawie dość ograniczonych źródeł, głównie na bazie ważniejszych wystąpień prezydenta, aktów prawnych, doniesień medialnych o realizacji reform. Dostępne dane biograficzne są wyjątkowo skromne. Brak jest na stronach internetowych Uzbekistanu profesjonalnie opracowanego profilu psychologicznego, przybliżającego osobowość przywódcy. Stąd próba zastosowania „metody badania na odległość” obarczona jest licznymi ograniczeniami i ryzykiem.

rozwój Uzbekistanu” (ANHOR.UZ 2017, 22 grudnia). Do tej roli jest dobrze przygotowany. Poznał państwo i jego problemy, mechanizmy władzy, układ sił w elitach władzy itp. Uzmysławiał sobie skalę zapóźnień w rozwoju państwa, miał zapewne w zarysie gotowy program reform.

W stylu przywództwa Szawkata Mirzizojewa uzewnętrznia się patriotyzm. Swoją pozycję traktuje jako misję na rzecz służby narodowo-państwowej. Wykazuje silną determinację w realizacji reform. Na jednym ze spotkań powiedział wprost: „albo wszystko poprawię, albo odejdę...” (UPL.UZ Новости Узбекистана 2017, 22 grudnia). Władzę zdaje się więc traktować nie jako „cel sam w sobie”, ale jako „środek do urzeczywistnienia zaplanowanych reform”.

Analiza jego wystąpień wskazuje, że szanując lokalną tradycję zarazem odcina się od anachronicznego stylu sprawowania władzy. Docenia nowoczesne systemy zarządzania, wiele ich elementów wdraża w życie (np. „Cyfrowy Uzbekistan”). Walcząc z konserwatyzmem i inercją w strukturach władzy zmienia Uzbekistan.

Potrafi być samokrytyczny w kontaktach z otoczeniem, co jest rzadkością wśród przywódców państw Azji Centralnej. Inspiruje i motywuje współpracowników do ogromnego wysiłku, wykazując zdolności mobilizacyjne i empatyczne. Bacząc na skalę napięć występujących w realizacji reform można przypuszczać, że radzi sobie ze stresem.

Nie szczędzi wygłaszanych publicznie słów krytycznych pod adresem najwyższych urzędników w państwie za niedociągnięcia w sprawowaniu władzy, opóźnianie realizowanych reform i in. W jego działaniach autokratyzm splata się z niektórymi elementami demokratycznego stylu sprawowania władzy. Twardą ręką przewodzi elitami władzy zarazem tworząc warunki dla ich konstruktywnej działalności. Od elit władzy wykonawczej oczekuje lojalności, samodzielności i odpowiedzialności za podejmowane decyzje.

Jest przywódcą odważnym i nie boi się ryzyka. Niektóre z jego decyzji można uznać za graniczące z bezpieczeństwem. Jak na razie, trafnie identyfikuje zagrożenia realizowanych reform. W tym względzie, co zresztą dowodzi praktyka, ma intuicję i wyczucie cechujące „rasowego polityka”.

Również jest przywódcą działającym systemowo, wykazując umiejętności zarządzania w warunkach kryzysowych. Wykazuje otwarcie na ludzi i ich problemy. W danym kontekście należy podkreślić, że wrażliwość na problemy

zwykłych ludzi, dbałość o racjonalną politykę podziału „kosztów i zysków” transformacyjnych, ochrona najuboższych to kanony dobrego przywódcy-reformatora. Uczą tego m.in. doświadczenie pierwszych lat transformacji w Polsce i wielu innych państwach. W tych transformacjach ogromne koszty zmian ustrojowych, gospodarczych, własnościowych ponosili zwykli ludzie, zaś beneficjentami okazywały się m.in. grupy uprzywilejowane i dobrze usytuowane. Sytuacje tego typu prowadzą do podziałów na „wygranych” i „przeznaczonych”, generują napięcia i niezadowolenie z reform i konflikty tłące się później przez całe lata. Stąd też ważną jest m.in. walka z korupcją polityczną, urzędniczą czy gospodarczą.

Szawkat Mirzijojev w swoich działaniach dąży do zerwania z konserwowanym przez całe lata letargiem społeczeństwa, strachem i niechęcią do partycypacji w życiu politycznym. Poprzez instytucję dialogu zmienia język polityki i dotychczasowe kanały komunikacji politycznej. Przywiązuje dużą uwagę do odbudowy zaufania władz państwowych i rozszerzania granic podmiotowości społeczeństwa. Dał temu wyraz m.in. w orędziu do parlamentarzystów ze stycznia 2020 roku mówiąc: „Przed nami stoi wielkie wyzwanie, jakim jest budowa wspólnie z narodem Nowego Uzbekistanu. Na drodze do tego celu coraz mocniej utrwała się nowa zasada, według której ‘inicjatorem reform jest same społeczeństwo’” (Правда Востока 2020, 25 stycznia; Власть 2020, 26 stycznia).

Dobrze włada socjotechniką sprawowania władzy i umiejętnie z tej wiedzy korzysta. Docenia korzyści płynące z marketingu politycznego, dba o promocję i prestiż swojego kraju na arenie międzynarodowej. Zależnie od kontekstów politycznych nie są mu obce działania populistyczne. Sprawdza się jako dyplomata i negocjator, co skutkuje sukcesami w polityce międzynarodowej.

Realizowane reformy dowodzą, że ma cechy przywódcy transgresyjnego, wykraczającego poza dotychczasowe schematy życia społeczno-politycznego w Uzbekistanie.

Dotychczasowe działania reformatorskie prezydenta zyskują uznanie społeczeństwa uzbeckiego. Z danych Republikańskiego Centrum Badań Opinii Społecznej wynika, że w pod koniec grudnia 2019 roku 88,9% respondentów wskazało, że jego działalność sprzyja budowie pozytywnego wizerunku państwa na arenie międzynarodowej, 83,4% wyraziło przekonanie, że postępuje

liberalizacja życia, zaś 81,3% wyraziło przekonanie o kontynuacji reform w dotychczasowym tempie także w 2020 roku (Ижтимоий фикр 2019, 24 grudnia).

Konkludując, analiza przemian realizowanych w Uzbekistanie pod kierunkiem Szawkata Mirzizojewa wskazuje, że prezydent swoimi czynami zaczął pisać nowy rozdział w historii niepodległego Uzbekistanu. Jak zostaną zapisane kolejne karty tego rozdziału historii – pytanie to pozostaje otwartym. Dysponuje znaczącym kredytem zaufania społecznego, ważne, aby kredyt ten został dobrze wykorzystany.

PROF. DR HAB. TADEUSZ BODIO

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowski Przedmieście 3, 00-047 Warszawa
tbodio@wp.pl

Bibliografia

- Axbor UZ (2019, 25 maja). *Что происходит с проектом закона о госслужбе*. Pobrane z: http://axbor.sorbon.ru/ru/Сtopроishoditsпроектомzakonaогосслужбе_ru/.
- Anhor UZ (2017, 22 grudnia). *Президент Мирзиёев выступил самокритично и жёстко, наметив кардинальные реформы*. Pobrane z: <https://anhor.uz/events/prezident-mirziyoev-vistupaet-samokritichno-zhyostko-nametiv-kardinalynie-reformi>.
- A World Bank Group Flagship Report (2016). *Doing Business 2016*. Pobrane z: <https://www.worldbank.org/en/events/2015/11/11/doing-business-2016-report>.
- Вестник Кавказа (2020, 27 stycznia). *Мирзиеев выводит Узбекистан в лидеры*. Pobrane z: <https://vestikavkaza.ru/analytics/mirzиеev-vyvodit-uzbekistan-v-lidery.html>.
- Власть (2020, 26 stycznia). *Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису*. Pobrane z: <https://www.pv.uz/ru/newspapers/poslanie-prezidenta-respubliki-uzbekistan-shavkata-mirzиеeva-olij-mazhlistu-2020>.
- Bodio, T. (2001). *Daleki-bliski Uzbekistan*. W: T. Bodio (red), *Uzbekistan. Historia – społeczeństwo-polityka*. Warszawa: Elipsa.
- Bodio, T. (2007). *Paradoksy polityki posttotalitarnej (na przykładzie Azji Centralnej)*. W: M. Karwat (red.), *Paradoksy polityki*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Bodio, T. (2001). *Polska-Uzbekistan: współpraca gospodarcza*. W: T. Bodio (red), *Uzbekistan. Historia – społeczeństwo-polityka*. Warszawa: Elipsa.

- Bowyer, C.A. (2018, March). *Political Reform in Mirziyoyev's. Uzbekistan: Elections, Political Parties and Civil Society*. Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program, Silk Road Paper, March 2018. Pobrane z: <https://www.silkroadstudies.org/publications/silkroad-papers-and-monographs/item/13284-political-reform-in-mirziyoyevs-uzbekistan-elections-political-parties-and-civil-society.html>.
- Vuxgalter.uz (2016, 7 grudnia). *Доклад Доклад избранного Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева на торжественном собрании, посвященном 24-й годовщине принятия Конституции Республики Узбекистан*. Pobrane z: https://www.norma.uz/uz/vajnie_sobitiya/obespechenie_verhovenstva_zakona_i_interesov_cheloveka_-_garantiya_razvitiya_strany_i_blagopoluchiya_naroda.
- Сарымсакова, Ю. (2019). *Узбекистан: общественное мнение-2019. Правда Востока*, nr 258 от 20.12.19. Pobrane z: <https://www.pv.uz/ru/newspapers/uzbekistan-obschestvennoe-mnenie-2019>.
- CAAN Newtork (2018, 13 grudnia). *Как Узбекистан реализует новую региональную политику?* Pobrane z: <https://caa-network.org/archives/1484>.
- CentralAsia (2018, 3 lutego). *О чем говорит отставка главного чекиста Узбекистана, – эксперт* (2018), CentralAsia.media. 03 февраля 2018. Pobrane z: centralasia.media/news:1429701?f=cp.
- CentralAsia (2019, 18 sierpnia). *Президент Узбекистана назвал уровень чиновников главной угрозой*, CentrAsia 18.08.2019. Pobrane z: <https://centrasia.org/newsA.php?st=1566129900>.
- Сейидов, А. (2016, 12 grudnia). *Человек в футляре. Кто стал временным президентом Узбекистан*. Pobrane z: https://lenta.ru/articles/2016/09/12/sh_mirziyoyev/.
- Семенов, М. (2018, 2 марта). *Самого страшного в Узбекистане человека лишили власти. Что теперь будет?*, LENTA RU, 2 марта, 2018. Pobrane z: https://lenta.ru/articles/2018/03/02/grey_eminence/ i inne opracowania.
- Саттаров, Р. (2016, 7 września). *Новое равновесие. Как Мирзиёев изменил кадровый состав власти Узбекистана* Московский Центр Карнеги, 7.09.2017. Pobrane z: <https://carnegie.ru/commentary/72982>.
- EADaily (2018, 31 stycznia). *Отставка главы СНБ Узбекистана — конец все- сильного министра: эксперты*, EADaily, 31 января 2018. Pobrane z: <https://eadaily.com/ru/news/2018/01/31/otstavka-glavy-snb-uzbekistana-konec-vsilsilnogo-ministra-eksperty>.
- EADAILY (2019, 29 stycznia). *В Узбекистане безработица среди молодежи превысила 17%*. Pobrane z: <https://eadaily.com/ru/news/2019/01/29/v-uzbekistane-bezrobotica-sredi-molodezhi-prevysila-17>.
- Fazendeiro, T.B. (2018, 9 July). *Soft power under Mirziyoyev: Change and continuity in Uzbekistan's foreign Policy*, 9 July 2018. Pobrane z: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/soft-power-under-mirziyoyev/>.
- Эргашев, Б. (2018). *Открытие Узбекистана. Итоги первого года президентства Шавката Мирзиёева*. Pobrane z: <https://eurasia.expert/otkrytie-uzbekistana-itogi-pervogo-goda-prezidentstva-shavkata-mirziyeeva/>.
- Eurasia Ekspert 2017, 8 września. *Граница, логистика, ГЭС. О чем договорились Атамбаев и Мирзиёев*. Pobrane z: <https://eurasia.expert/o-chem-dogovorilis-atambaev-i-mirziyeev/>.

- Fergana Ru.news (2020, styczeń). *Мирзиёв пообещал за пять лет довести ВВП Узбекистана до \$100 млрд (0)*, Pobrane z: https://fergana.ru/news/114373/?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.uz%2Fnews/.
- Газета.uz. (2016, 19 października). *Шавкат Мирзиёв утвержден кандидатом в Президенты от УзЛиДеП (2016)*, Газета.uz., 19 октября 2016. Pobrane z: <https://www.gazeta.uz/ru/2016/10/19/uzlidep/>.
- Газета.uz. (2020, 23 stycznia). *В рейтинге демократии Узбекистан занял 157-е место*. Pobrane z: <https://www.gazeta.uz/ru/2020/01/23/democrasy/>.
- Gazeta.ru. (2016, 8 września). *Премьер назначен президентом*. Pobrane z: https://www.gazeta.ru/politics/2016/09/08_a_10183475.shtml.
- Гуманитарный Портал (2019). *Рейтинг стран мира по уровню демократии*. Pobrane z: <https://gtmarket.ru/ratings/democracy-index/info>.
- Хакназаров, У. (2018, 14 stycznia). *Председатель СНБ Рустам Иноятов объявил о своей отставке, Ўзбекистон Халқ Ҳаракати, 14.01.2017*. Pobrane z: <http://uzxalqharakati.com/ru/archives/15892>.
- Interkomitet.uz (2020, 6 stycznia). *Шавкат Мирзиёв удостоен международной премии за вклад в возрождение тюркского мира, Комитет по межнациональным отношениям и дружественным связям с зарубежными странами при Кабинете Министров Республики Узбекистан, 6.01.2020*. Pobrane z: <http://interkomitet.uz/shavkat-mirzijojev-udostoен-mezhdunarodnoj-premii-za-vklad-v-vozhrozhdenie-tjurksskogo-mira/>.
- Ижтимоий фикр (2019, 24 grudnia). *Ижтимоий фикр: более 96% узбекистанцев поддерживают президента страны Шавката Мирзиёева*. Pobrane z: <https://mresearcher.com/2019/12/izhtimoij-fikr-bolee-96-uzbekistantsev-podderzhivayut-prezidenta-strany-> Pobrane:shavkata-mirzиеev.
- Ионова, Е. (2018). *Внешинополитические приоритеты Узбекистана*. Pobrane z: imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2018;
- ИНТЕРНЕТ-ПОРТАЛ СНГ (2018, 24 kwietnia). *Узбекистан – Туркменистан: новый этап сотрудничества*. Pobrane z: <https://e-cis.info/news/566/61965/P>.
- Kangas, R. (2018). *Reform and Change In Uzbekistan*, OSCE Academy in Bishek, Policy Paper 2, November 2018. Pobrane z: [www.osce-academy.net › upload › file › Reform-a](http://www.osce-academy.net/upload/file/Reform-a).
- Кучкаров, Д. (2020). *Из 13 млн. трудоспособных людей налог платят лишь 4,6 млн*. Pobrane z: <https://uzreport.news/society/djamshid-kuchkarov-iz-13-mln-trudospobnih-lyudey-nalog-platyat-lish-4-6-mln>.
- Кузьмина, Е. (2018). *Проблемы экономического единства Центрально-Азиатского региона*. Проблемы национальной стратегии, 4(49).
- КВ (2020, 28 stycznia). *Расходы госбюджета Узбекистана в 2019 году выросли более чем на треть*. Pobrane z: <https://rossaprimavera.ru/news/8a865a4b>.
- Корнилова, Л. (2018, 5 stycznia). *Президент Узбекистана вошел в ТОП мировых лидеров, меняющих современный мир*. Pobrane z: <https://www.podrobno.uz/cat/obchestvo/prezident-uzbekistana-voshel-v-top-mirovykh-liderov-menayushchikh-sovremenny-mir/>.
- Конституция Республики Узбекистан*. Pobrane z: <http://constitution.uz/>.

- Кутбитдинов, Ю. (2019). *Стратегия действий в инвестиционных показателях. Экономическое обозрение*, 237. Pobrane z: <https://review.uz/ru/post/staty/trendi/strategiya-deystviy-v-investitsionniyx-pokazatelyax>.
- Kun.uz/ru (2018, 5 maja). *Мирзиёев заявил, что экономика находится в тяжёлом положении*. Pobrane z: <https://kun.uz/ru/news/2018/05/20/mirzиеev-zaavil-cto-ekonomika-nahoditsa-v-tazelom-polozenii>.
- KUN.uz/news, *Мирзиёев высказал свое мнение по поводу зарубежной оппозиции*. Pobrane z: <https://kun.uz/ru/news/2019/12/28/mirziyoyev-vyskazal-voye-procesie-mneniye-na-schet-zarubejnoy-oppozitsii>.
- Kun.uz (2020, 27 stycznia). *Танзила Норбоева: Ўзбекистонда 5 миллион аҳоли камбағалликда ҳаёт кечирмоқда*. Pobrane z: <https://kun.uz/news/2020/01/27/tanzila-norboeva-ozbekistonda-5-million-aholi-kambagallikda-ha-yot-kechirmoqda>.
- Lemon, E. (June 2019). *Mirziyoyev's Uzbekistan; Democratization or Authoritarian Upgrading*, Foreign Policy Research Institute, Eurasia Program, Central Asia Papers June 2019. Pobrane z: [ArticlesMirziyoyev's Uzbekistan: Democratization or Authoritarian Upgrading?](https://www.fpri.org/articles/2019/06/mirziyoyev-s-uzbekistan-democratization-or-authoritarian-upgrading/)
- Lentasng (2017, 20 maja). *Государственный визит Президента Узбекистана в Казахстан*. Pobrane z: <https://lentasng.info/show/1/7569/gosudarstvennyj-vizit-prezidenta-uzbekistana-v-kazahstan>.
- LexUZ (2017, 1 marca). *Указ Президента Республики Узбекистан О дальнейшем совершенствовании деятельности Администрации Президента Республики Узбекистан* Национальная база данных законодательства. Pobrane: <https://lex.uz/docs/3130383>.
- LexUZ (2016, 17 września). *Об органах внутренних дел (2016)*, LexUZ, LexUz, газете «Народное слово» от 17 сентября 2016 года № 184 (6589). Национальная база данных законодательства. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3027845>.
- LexUZ (2017). *Указ Президента Республики Узбекистан О Стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан*, LexUZ on-lain, Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3107042>.
- LexUZ (2018, 6 kwietnia). *Закон Республики Узбекистан О Службе государственной безопасности Республики Узбекистан, 5 апреля 2018 г.* Национальная база данных законодательства. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3610937>.
- LexUZ (2017, 8 września). *Указ Президента Республики Узбекистан Об утверждении Концепции административной реформы в Республике Узбекистан, 8 сентября 2017 года.* Национальная база данных законодательства. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3331176> Указу.
- LexUz (2018, 10 stycznia). *Об Оборонной доктрине Республики Узбекистан 10.01.2018 г.* Национальная база данных законодательства. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3495906>.
- Lex.UZ (2019, 3 października). *Указ Президента Республики Узбекистан О мерах по кардинальному совершенствованию кадровой политики и системы государственной гражданской службы в Республике Узбекистан*. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/4549993>.
- Lex.Uz (2019, 10 grudnia). *Постановление Президента Республики Узбекистана О мерах по дальнейшему сокращению бюрократических барьеров и внедре-*

- нию современных управленческих принципов в деятельность государственных органов и организаций. Национальная база данных законодательства. Pobrane z: <https://lex.uz/ru/docs/4634625>.
- Lex.Uz (2019, 31 października). Постановление Президента Республики Узбекистан О внедрении качественно новой системы организации работы Правительства Республики Узбекистан, Национальная база данных законодательства. Pobrane z: https://nrm.uz/contentf?doc=577449_&products=1_vse_zakonodatelstvo_u-uzbekistana.
- Meliev, Kh. (2019, 13 grudnia). *Investment Climate in The Republic Of Uzbekistan: Current State, Challenges and Solutions Investments – Driver Of Economic Growth*. Maszynopis udostępniony przez Ambasadę Uzbekistanu w Polsce.
- Migrant INFO (2019, 24 listopad 2019). *Минимальная и средняя зарплата в узбекистане в 2020 году*. Pobrane z: <https://tabin.ru/deportatsiya/minimalnaya-i-srednyaya-zarplata-v-uzbekistane-v-2020-godu.html>.
- МИД Узбекистана (2019, 31 grudnia). Pobrane z: <https://mfa.uz/ru/press/news/2019/12/22767/>.
- Мирзиёев, Ш. (2017, 16 stycznia). *Критический анализ, жесткая дисциплина и персональная ответственность должны стать повседневной нормой в деятельности каждого руководителя*, 16.01.2017, Pobrane z: <https://novosti-uzbekistana.ru/shavkat-mirziyoev-kriticheskij-analiz-zhestkaya-disciplina-i-personalnaya-otvetstvennost-dolzhen-stat-povsednevnoj-normoj-v-deyatelnosti-kazhdogo-rukovoditelya/>.
- Муминов А. (2016, 10 września). *Преемника Каримова определили без конституции*. Pobrane z: <https://inbusiness.kz/ru/news/preemnika-karimova-opredelili-bez-konstitucii>.
- Nation News (2016, 8 września). *Игра узбекских престолов: Шавкат Мирзиёев станет новым президентом Узбекистана*, NATION NEWS, 8 Сентября 2016. Pobrane z: <https://nation-news.ru/212729-igra-uzbekskih-prestolov-shavkat-mirzиеev-stanet-novym-prezidentom-uzbekistana>.
- Народное слово (2019, 14 marca). *Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев был награжден премией StrategEast Westernization*, Официальный канал онлайн-издания Народное слово, 14 Марта 2019. Pobrane z: <http://xs.uz/ru/post/prezident-uzbekistana-shavkat-mirziyoev-by-l-nagrazhden-premiej-strategeast-westernization-2018>.
- Народное слово (2017, 4 stycznia). *Закон О противодействии коррупции, «Народное слово» от 4 января 2017 года № 2 (6666)*. Pobrane z: <https://lex.uz/docs/3088013>.
- Новости Узбекистана (2019, 19 grudnia). *Узбекистан стал страной года по версии The Economist*, *Новости Узбекистана*, 19.12.2019. Pobrane z: <https://nuz.uz/sobytiya/45316-uzbekistan-stal-stranoy-goda-po-versii-the-economist.html>.
- Новости Узбекистана (2019, 10 kwietnia). *Премия «Человек года в Азии» вручат Шавкату Мирзиёеву на медиа-форуме АЖА*, *Новости Узбекистана*, 10.04.2019. Pobrane z: <https://nuz.uz/politika/40084-premiyu-chelovek-goda-v-azii-vruchat-shavkatu-mirzиеevu-na-media-forume-aja.html>.
- Новости Узбекистана 2020, *Госкомстат Узбекистана зафиксировал замедление роста цен в экономике в 2019 году*. Pobrane z:

- finansy/46329-goskomstat-uzbekistana-zafiksiroval-zamedlenie-rosta-cen-v-ekonomike-v-2019-godu.html.
- Новости Узбекистана (2020, 3 lutego). *Президент Узбекистана предложил создать Министерство по делам махалли и семьи*. Pobrane z: <https://nuz.uz/obschestvo/46760-prezident-uzbekistana-predlozhlil-sozdat-ministerstvo-podelam-mahalli-i-semi.html>.
- Панкратенко, И. (2017). *Шавкат Мирзиёев: 100 дней в первом кресле Узбекистана*. Pobrane z: <https://narzur.ru/shavkat-mirzиеev-100-dney-v-pervom-kresle-uzbekist/>.
- Правда Востока (2020, 25 stycznia). *Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису, „Правда Востока» № 19 от 25 января 2020 года*. Pobrane z: <https://iibb.uz/ru/news/Ozbekiston-respublikasi-prezidenti>.
- RepostUZ (2020, 20 stycznia). *Названа сумма освоенных Узбекистаном инвестиций в 2019 году (2020)*. Pobrane z: <https://repost.uz/spasibo-bratya>.
- Review (2020, 27 stycznia). *В Узбекистане количество бедных составляет 5 млн человек (2020)*. Pobrane z: <https://review.uz/ru/news/technology/society/v-uzbekistane-kolicestvo-bednyh-ludej-sostavlaet-5-mln-celovek>.
- Rambler.ru (2016, 14 grudnia). *Мирзиёев официально стал президентом Узбекистана (2016)*, Рамблер 14 декабря 2016 . Pobrane z: <https://news.rambler.ru/cis/35558478-mirziyaev-ofitsialno-stal-prezidentom-uzbekistana/>.
- Росбалт.RU (2017, 11 lipca). *Опрос: Половина населения Узбекистана испытывает проблемы с водоснабжением и недовольна работой госорганов*. Pobrane z: <https://www.rosbalt.ru/world/2017/07/11/1629650.html>.
- Reviv.uz (2020, grudzień). *По итогам 2019 года внешнеторговый оборот Узбекистана составил \$42 млрд*. Pobrane z: <https://review.uz/post/po-itogam-2019-goda-vnesnetorgovij-oborot-uzbekistana-sostavil-42-mlrd>.
- Regulation.gov.uz (2019, 22 października). *Постановление Президента Республики Узбекистан, Концепция комплексного социально-экономического развития Республики Узбекистан до 2030 года*. Pobrane z: [regulation.gov.uz, 22/10/2019,https://regulation.gov.uz/ru/document/8839](https://regulation.gov.uz/ru/document/8839).
- РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН КОНСУЛЬТАЦИИ 2019 ГОДА В СООТВЕТСТВИИ СО СТАТЬЕЙ IV — ПРЕСС-РЕЛИЗ И ДОКЛАД ПЕРСОНАЛА. Pobrane z: <https://yandex.ru/clck/jsredir?bu=91lt34&from=yandex>.
- Sputnik news (2020, 13 lutego). *Биография президента Узбекистана Шавката Мирзиёева*, Sputnik, 13 fiewraja 2020. Pobrane z: <https://tj.sputniknews.ru/world/20141125/1013384302/shavkat-mirziyoyev-uzbekistan-prezident.html>.
- Sputnik news.ru/asia (2016, 8 września). *Врио президента Узбекистана утвержден премьер Шавкат Мирзиёев*. Pobrane z: <https://tj.sputniknews.ru/asia/20160908/1020621854.html>.
- Sputnik (2018, 31 sierpnia). *Узбекистан и Казахстан хотят к 2020 году выйти на товарооборот в \$5 млрд*. Pobrane z: <https://uz.sputniknews.ru/economy/20180831/9281635/uzbekistan-kazahstan-tovarooboro>.
- Spot (2019, 14 lutego). *Узбекистан успешно разместил первые в своей истории еврооблигации на \$1 млрд*. Pobrane z: <https://www.spot.uz/ru/2019/02/14/eurobonds-uzb/>.

- Sputnik news (2018, 3 września). *Президент Узбекистана в Таджикистане: первые итоги исторического визита*. Pobrane z: <https://ru.sputniknews.kz/Asia/20180309/4858798/uzbekistan-tajikistan-president-visit.html>.
- Star, S.F. (2018). *Change and Continuity in Uzbekistan, 1991-2016*, S. Frederick Star, Sevante Cornell (Ed.), *Uzbekistan's New Face*, Rowman & Littlefield Publishers, October 2018 (Seria: Amerykańska Rada Polityki Zagranicznej). Pobrane z: <https://www.isdp.eu/publication/uzbekistans-new-face/>.
- Sprawozdanie w sprawie zalecenia Parlamentu Europejskiego z dnia 26 marca 2019 roku dla Rady, Komisji i wiceprzewodniczącej Komisji/wysokiej przedstawiciel Unii ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa w sprawie nowej kompleksowej umowy między UE a Uzbekistanem*. Pobrane z: [www.europarl.europa.eu › doceo › document › A-8-2019-0149_PL](http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0149_PL).
- Sever, M. (2018). *Judicial and Governance Reform*, Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program, American Foreign Policy Council, 509 C St NE, Washington D.C., 2018. Pobrane z: <https://www.silkroadstudies.org/publications/silkroad-papers-and-monographs/item/13282-judicial-and-governance-reform-in-uzbekistan.html>.
- Star, S.F., Cornell, S. (2018). *Uzbekistan's New Face*, Rowman & Littlefield Publishers, October 2018 (Seria: Amerykańska Rada Polityki Zagranicznej). Pobrane z: <https://www.isdp.eu/publication/uzbekistans-new-face/>.
- TACC (2016, 2 września). *Узбекистан: расклад сил после смерти Каримова*, ТАСС, 2 сен 2016. Pobrane z: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/358824>.
- The World Bank (2020). *Doing Business 2020*, Reports. Pobrane z: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>.
- TAG news uz (2018, 28 sierpnia). *Мирзиев реформировал аппарат президента Узбекистана* (2018) TAG news, 28-08-2018. Pobrane z: <https://uztag.info/ru/news-of-the-day/mirziyev-reformiroval-apparat-prezidenta-uzbekistana>.
- „Tashkent Times” (2017, February 8.). *Uzbekistan's Development Strategy for 2017-2021 has been adopted following public consultation*.
- Tsereteli, M. (2018). *The Economic Modernization of Uzbekistan*, Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program, Silk Road Paper, April 2018. Pobrane z: [silkroadstudies.org › 2018-04-Tsereteli-Uzbekistan](http://silkroadstudies.org/2018-04-Tsereteli-Uzbekistan).
- UZREPORT WORLD (2020, 22 stycznia). *Законодательная палата утвердила новых заместителей Премьер-министр* (2020). Pobrane z: <https://uzreport.news/politics/zakonodatelnaya-palata-utverdila-sostav-novogo-kabinet-ministrova>.
- UPL 24, UZ, *Новости Узбекистана* (2017, 24 grudnia). *Шавкат Мирзиёев: «Либо я все исправлю, либо я уйду»*. Pobrane z: <https://upl.uz/president/4039-news.html>.
- UzNews, 1 listopada 2019. *На социальное обеспечение из бюджета в 2020 году выделят более 66 триллионов сумов*. Pobrane z: <https://uznews.uz/ru/article/17543>.
- UzNews(2020,20stycznia).*Сколько инвестиций освоил Узбекистан в 2019 году?*Pobrane z: <https://novosti-uzbekistana.ru/skolko-investicij-osvoil-uzbekistan-v-2019-godu/>.
- Uzbekistan's Development Strategy for 2017-2021 has been adopted following public consultation*, „Tashkent Times”, February 8, 2017.

- Uzbekistan National News Agency (2020, 25 stycznia). *Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису*. Pobrane z: <http://uza.uz/ru/politics/poslanie-prezidenta-respubliki-uzbekistan-shavkata-mirziyeev-25-01-2020>.
- Uzbekistan National News Agency (2020, 25 stycznia). *Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису*. Pobrane z: <http://uza.uz/ru/politics/poslanie-prezidenta-respubliki-uzbekistan-shavkata-mirziyeev-25-01-2020>.
- Uzbekistan – Toward, a New Economy: Country Economic Update*. Pobrane z: <http://documents.vseмирnyjbank.org/curated/ru/86650156257267569/Uzbekistan-Toward-a-New-Economy-Country-Economic-Update>.
- Weitz, R. (2018). *Uzbekistan's Foreign Policy: Change and Continuity under New Leadership*, Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program. Silk Road Paper January 2018. Pobrane z: silkroadstudies.org/SilkRoadPapers/1801Weitz.
- ZNews (2019, 11 października). *С 2020 года чиновников и членов их семей обяжут отчитываться о своих доходах*. Pobrane z: <https://uznews.uz/ru/article/17257>.